

Maatschappelijk draagvlak voor de hervestiging van de wolf in Nederland

Rapportage

Rebecca van der Grient, MSc
drs. André Kamphuis
B5459
Maart 2020

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

motivaction
research and strategy

Inhoudsopgave

Achtergrond en onderzoeksopzet	3
Conclusies	5
Aanbevelingen	10
Resultaten	11
Hoofdstuk 1 Meerderheid heeft positief beeld van de wolf	14
Hoofdstuk 2 Natuurgebieden zullen niet gemeden worden	21
Hoofdstuk 3 Veel kennis; maar nog vragen over hoe samenleven met de wolf werkt	27
Hoofdstuk 4 Ondersteunende rol van de overheid bij de terugkeer van de wolf	31
Bijlagen	40

Achtergrond en onderzoeksopzet (1/2)

Op verzoek van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hierna: het ministerie van LNV) heeft Motivaction International B.V. een onderzoek uitgevoerd naar het maatschappelijk draagvlak voor de hervestiging van de wolf in Nederland.

Sinds 2015 duiken, na 150 jaar afwezigheid, weer af en toe wolven op in Nederland. Dit zijn met name wolven uit Duitsland die op zoek zijn naar een nieuw leefgebied. In 2018 zijn volgens de metingen van het Wageningen Environmental Research (WENR) acht verschillende wolven in Nederland waargenomen. In 2019 heeft een koppel wolven zich gevestigd op de Veluwe en welpjes gekregen. Met de vestiging van het paar op de Noordelijke Veluwe is de terugkeer van de wolf naar Nederland officieel een feit.

In het publieke debat over de terugkeer van de wolf zijn er zowel voor- als tegenstanders. Gezien de verschillende standpunten die leven in de maatschappij én doordat de wolf zich nu daadwerkelijk opnieuw heeft gevestigd in Nederland, heeft de Tweede Kamer in maart 2019 een motie aangenomen waarin de regering wordt verzocht een breed maatschappelijk debat te starten over het samenleven met wolven in Nederland. Met het huidige onderzoek wil het ministerie van LNV het brede maatschappelijke debat stimuleren en provincies en belangenorganisaties ondersteunen bij het vinden van maatregelen om het vreedzaam samenleven met de wolf in Nederland mogelijk te maken. De vraagstelling van dit onderzoek is als volgt geformuleerd:

Wat is het maatschappelijk draagvlak onder burgers voor het samenleven met de wolf in Nederland?

Verschil met 2012

In 2012 is al eens, in opdracht van het toenmalige ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie, onderzoek gedaan naar de houding van burgers en stakeholders ten opzichte van de mogelijke hervestiging van de wolf. Toen was er nog geen sprake hiervan, maar werd er wel rekening gehouden met een mogelijke terugkeer van deze soort. Het huidige onderzoek achterhaalt of de mening en houding ten opzichte van de wolf sinds 2012 is veranderd.

Achtergrond en onderzoeksopzet (2/2)

Om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de Nederlandse bevolking is kwantitatief onderzoek uitgevoerd. De respondenten komen uit Stempunt, het ISO-26362-gecertificeerde online panel van Motivaction.

Doelgroep, steekproef en representativiteit

De doelgroep voor dit onderzoek is de Nederlandse bevolking. Er is een representatieve steekproef gerealiseerd van n=2.060 Nederlanders van 18 tot en met 80 jaar. De steekproef is representatief voor leeftijd, geslacht, opleiding, Nielsen-regio, Mentality-milieus* en interacties tussen deze variabelen. **Mentality-milieus zijn segmenten van de bevolking met een eigen waardenoriëntatie en kijk op het dagelijks leven.*

Vragenlijst, dataverzameling en veldwerkperiode

De vragenlijst is in samenwerking met betrokkenen vanuit het ministerie van LNV opgesteld. De vragenlijst uit 2012 vormde de basis voor het huidige kwantitatieve onderzoek. Voorafgaand aan het kwantitatieve onderzoek is een deskresearch en een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. De inzichten uit deze twee onderdelen zijn meegenomen in de kwantitatieve vragenlijst. Het onderzoek is vervolgens uitgevoerd door middel van een online vragenlijst van in totaal 27 vragen. Respondenten ontvingen per e-mail een uitnodiging met daarin een link naar de online vragenlijst. Dit kwantitatieve veldwerk vond plaats in de periode van 23 januari tot en met 31 januari 2020.

Het maatschappelijk draagvlak voor de terugkeer van de wolf in Nederland is relatief groot. De meeste Nederlanders hebben een positieve houding ten aanzien van de hervestiging van de wolf en schatten risico's (voor zover bekend) van de terugkeer laag in.

Een meerderheid van de Nederlanders heeft een positief beeld van de wolf

- De helft van de Nederlanders ziet de wolf als een dier dat in Nederland thuis hoort; wat betreft de meeste Nederlanders is de wolf welkom in Nederland.
- Dit geldt ook voor bewoners van gebieden waar wolven voorkomen.
- Voorstanders verklaren hun standpunt vaak vanuit ecologisch oogpunt(goed voor natuur).
- Tegenstanders redeneren vanuit mogelijke (toekomstige) negatieve gevolgen (gevaar en overlast).
- Wolven worden gezien als slimme en (meestal) ongevaarlijke dieren.

De meeste Nederlanders zullen natuurgebieden met wolven niet mijden.

- Een ontmoeting met een wilde wolf zouden de meeste Nederlanders een bijzondere ervaring vinden.
- Bijna de helft van de Nederlanders zou een wolf (op enige afstand) in het wild willen tegenkomen.
- Een meerderheid zou natuurgebieden met wolven niet mijden; tegenstanders geven vaker aan natuurgebieden met wolven te zullen mijden.

Nederlanders weten veel over het gedrag van wolven. Minder bekend is hoe het naast elkaar leven met wolven werkt; daar wil men meer over weten.

- Redelijk hoog kennisniveau over algemeen gedrag en de beschermde status van wolven.
- Over hoe het samenleven met wolven er uit ziet is men minder zeker.
- De meeste informatie over wolven komt via de televisie.
- Een derde van de Nederlanders wil meer informatie over wolven.
- Relatief veel interesse in wat (toekomstige) gevolgen zijn van het samenleven met de wolf en waar ze voorkomen.

Nederlanders zien voor de overheid een ondersteunende rol bij de terugkeer van de wolf.

- Geen eenduidig beeld onder Nederlanders hoe we met de Nederlandse natuur om moeten gaan, bijvoorbeeld over actief ingrijpen.
- Een kleine meerderheid denkt dat er voldoende ruimte is voor wolven, mits het aantal enigszins beperkt blijft.
- Natuurorganisaties en beheerders van natuurgebieden wordt een leidende rol toebedeeld in wolvenbeleid; de overheid een ondersteunende rol.
- Meeste steun voor het laten zoals het nu is of natuurgebieden verbinden.
- Meeste steun voor vergoeden van schade door de wolf en preventiemaatregelen aan boeren.

Ondersteunende conclusies (1/4)

Een meerderheid van de Nederlanders heeft een positief beeld van de wolf

De meerderheid van de Nederlanders (57%) is van mening dat de wolf welkom is in Nederland. Dat is een stijging ten opzichte van 2012 (45%) toen de wolf zich nog niet in Nederland gevestigd had. Opvallend is dat er in de groep voorstanders geen verschil is tussen Nederlanders die in wolveengebieden wonen en Nederlanders die buiten wolveengebieden wonen: zij vinden in even grote mate dat de wolf welkom is.

Voorstanders verklaren hun mening vooral met ecologische redenen. In hun ogen is het de Nederlandse natuur die het mogelijk maakt dat de wolf terug kan komen en is de terugkeer van de wolf een verrijking van de Nederlandse natuur. Tegelijkertijd is er sprake van een groep Nederlanders (18%) die vindt dat de wolf niet welkom is. Tegenstanders zien vooral mogelijke (toekomstige) negatieve gevolgen. Zij redeneren dat er te weinig ruimte is voor wolven, dat ze vee opeten, dat er te veel wolven kunnen komen en dat ze voor overlast en gevaarlijke situaties kunnen zorgen.

De meerderheid van de Nederlanders heeft eveneens een positief beeld van de wolf. De wolf wordt over het algemeen gezien als een slim dier, dat weinig gevaar oplevert. Tegelijkertijd geeft een grote groep Nederlanders aan (44%) dat ze niet weten wat ze zouden moeten doen als ze een wolf in het wild zouden tegenkomen. Met name Nederlanders die tegen de terugkeer van de wolf zijn, geven aan dat ze hier kennis in missen. Zij denken ook vaker dan andere Nederlanders dat wolven hen zouden aanvallen als ze te dicht in de buurt komen.

Ondersteunende conclusies (2/4)

De meeste Nederlanders zullen natuurgebieden met wolven niet mijden

Nu de wolf zich weer in Nederland heeft gevestigd, wordt de kans groter dat je een wolf in het wild tegen kan komen. De meeste mensen zouden dit een spannende ervaring vinden (66%) maar zeker ook bijzonder (77%). Inwoners van wolvengebieden geven zelfs nog iets vaker aan dat zij zo'n ervaring bijzonder zouden vinden (81%).

Iets minder dan de helft (45%) zou een keer willen mee maken dat ze een wolf in het wild tegenkomen. Met name voorstanders van de terugkeer van de wolf geven aan deze situatie een keer te willen mee maken (64%).

De houding van Nederlanders uit zich ook in hun voornemen om natuurgebieden waar wolven voorkomen te blijven bezoeken (60%). Inwoners van wolvengebieden (64%) en voorstanders (83%) zelfs nog iets vaker. Een vijfde van de Nederlanders (22%) geeft aan dat zij niet van plan zijn natuurgebieden te bezoeken als daar wolven voorkomen. Dit zijn vooral Nederlanders die vinden dat de wolf niet welkom is in Nederland (65%).

Ondersteunende conclusies (3/4)

Nederlanders weten veel over het gedrag van wolven. Minder bekend is hoe het naast elkaar leven met wolven werkt; daar wil men meer over weten

Nederlanders weten relatief veel over het gedrag van wolven. Ze zijn goed op de hoogte dat wolven schuwe dieren zijn en in principe geen mensen aanvallen (75%). Daarnaast weten zij dat wolven incidenteel schapen eten (64%), maar dat reeën, zwijnen en kleine knaagdieren vooral op het menu staan (61%). Zes op de tien Nederlanders (58%) zijn er mee bekend dat de wolf een beschermd Europees dier is.

Waar minder Nederlanders mee bekend zijn is dat wolven die zich gevestigd hebben, zoals het paar op de Veluwe, op hun plek blijven en niet meer rond gaan trekken (18%). Ze weten ook minder goed hoe het samenleven met wolven er uit gaat zien. 31% van de Nederlanders weet niet of wolven vaker mensen aanvallen als ze dichtbij mensen leven (16% denkt van wel). Verder weet 32% niet of wolven vaker vee eten als ze dichtbij dat vee leven (46% denkt van wel). Nederlanders die tegen de terugkeer van de wolf zijn, denken vaker onterecht dat wolven die dichtbij vee leven, ook vaker schapen en geiten eten (68%).

Een derde van de Nederlanders (36%) geeft aan dat ze meer informatie zouden willen over de wolf in Nederland. Deze groep wil graag weten hoe wolven op mensen reageren en wat je moet doen als je een wolf tegenkomt (72%). Daarnaast zijn ze benieuwd naar waar wolven in Nederland vast verblijven en in welke gebieden ze gaan zwerven (66%).

Hoewel een grote groep Nederlanders aangeeft dat ze geen behoefte hebben aan informatie over de wolf, blijkt dat er toch meer interesse is in specifieke onderwerpen. Men zou bijvoorbeeld graag meer willen weten over waar de wolf voorkomt of gaat voorkomen (51%), wat gevolgen kunnen zijn van de komst van de wolf in Nederland (48%) en het gedrag van wolven (47%). Voorstanders van de terugkeer van de wolf hebben vaak meer interesse in de wolf dan tegenstanders.

Ondersteunende conclusies (4/4)

Nederlanders zien voor de overheid een ondersteunende rol bij de terugkeer van de wolf

Nederlanders verschillen in hun beleving of Nederland veel echte natuur heeft (33%) of meer een aangelegd park is (36%). Het verschil in deze beleving zien we ook terug in de overtuiging van Nederlanders hoe we met natuur en wilde dieren om moeten gaan. 39% wil dat er niet ingegrepen wordt en dat de natuur haar gang kan gaan; 30% is wel voor ingrijpen als het de natuur mooier, beter en veelzijdiger maakt. Verder vindt 34% dat wilde dieren bijgevoerd moeten worden als er te weinig eten voor ze is en vindt 56% dat we moeten accepteren in Nederland dat dieren overlast kunnen veroorzaken. 41% vindt dat wilde dieren geen zorg van mensen nodig hebben en 20% is het er niet mee eens dat we overlast moet accepteren.

Nederlanders verwachten dat wolven voor schade en overlast gaan zorgen in Nederland. Toch is een kleine meerderheid van mening dat er voldoende natuur en ruimte is voor wolven in Nederland (54%). Hier staan voorstanders en tegenstanders recht tegenover elkaar. Waar 72% van de voorstanders denkt dat er genoeg natuur en ruimte is voor wolven, denkt 75% van de tegenstanders dat dit niet het geval is.

Volgens Nederlanders zijn het Staatsbosbeheer (70%) en beheerders van natuurgebieden (54%) die bepalen hoe we met wilde dieren in Nederland omgaan. Zij vinden dan ook dat zulke organisaties een leidende rol moeten nemen om te bepalen wat we met wolven in Nederland gaan doen (natuurorganisaties: 64%; beheerders natuurgebieden: 58%). Circa een kwart denkt dat de provincies zich met het beleid bezig zouden moeten houden (24%). De rol van de overheid is volgens burgers meer ondersteunend; 38% vindt dat de overheid een leidende rol zou moeten nemen om te bepalen wat er met wolven in Nederland gebeurt. Nederlanders zien een grotere rol voor de overheid in de vorm van ondersteuning aan boeren. De meeste Nederlanders vinden dat boeren (deels) de schade door wolven vergoed moeten krijgen van de overheid (73%). Ook vinden zij dat de overheid boeren moeten steunen door preventiemaatregelen tegen de wolf (deels) te vergoeden (68%).

Wat als je een wolf in het wild tegenkomt? → Zet in op het verhogen van het gevoel van controle om zorgen en angst weg te nemen, maar blijf er voor zorgen dat mensen zich realiseren dat het een gevaarlijk dier is

Relatief veel Nederlanders ervaren een lage mate van controle als zij een wolf in het wild tegen zouden komen: ze weten niet hoe ze zich moeten gedragen om de situatie veilig te houden. Degenen die niet (goed) weten hoe ze moeten reageren op een wilde wolf, hebben ook vaker het idee dat een wolf hen aan zal vallen als ze te dicht bij het dier in de buurt komen. Door te informeren over het gedrag van wolven (hoe ze op mensen reageren, hoe voorspelbaar of onvoorspelbaar ze zijn, wat je moet doen als je een wilde wolf tegenkomt) neem je voor een groot deel deze zorgen weg. Echter, er moet worden gewaarborgd dat Nederlanders niet overmoedig raken en de wolf als (te) ongevaarlijk gaan zien. Dan is de kans dat ze het dier te dicht naderen, wat stress en een mogelijke onverwachte reactie bij de wolf oproept. Dit verhoogt juist de kans op ongelukken. Informeer dus over het gedrag van de wolf, maar communiceer ook dat het een gevaarlijk dier kan zijn en dat dus de juiste voorzorgmaatregelen genomen dienen te worden. Dit kan het beste via de televisie, krant of op nieuwswebsites, omdat Nederlanders daar het meest in aanraking komen met informatie en nieuws over wolven

Wat als een wolf dichtbij mij leeft? → Neem foutieve aannames weg over gedrag van de wolf als deze dichtbij mensen leeft

Daarnaast zal informatie zich moeten richten op het samenleven met wolven: wat als wolven dichtbij leven. In de huidige meting bleken relatief veel Nederlanders niet goed op de hoogte van het gedrag van wolven als ze dichtbij mensen leven. Men is er bijvoorbeeld niet zeker van wat het risico is dat wolven in dat soort situaties ook mensen of vee kunnen aanvallen. Ook hier zal informatie zich moeten richten op het gedrag van wolven en welke preventiemaatregelen genomen kunnen worden om mensen en vee te beschermen.

Wie is verantwoordelijk voor de wolf? → Communiceer dat provincies verantwoordelijk zijn voor wolvenbeleid

Weinig Nederlanders zijn ermee bekend dat provincies verantwoordelijk zijn voor het beleid en communicatie daarover. Om te zorgen dat mensen informatie op de juiste plek zoeken en signalen over wolven de juiste instantie bereiken is het goed om dit bekend te maken, ook op de kanalen van natuurorganisaties. Om een duidelijke boodschap te verkondigen aan de burger is het zaak dat provincies hun beleid en informatie op elkaar afstemmen.

Resultaten

Leeswijzer (1/2)

In het volgende gedeelte van het rapport volgt de onderbouwing van de conclusies met de resultaten uit het onderzoek. Deze resultatensectie bestaat uit vier hoofdstukken. We beginnen met een hoofdstuk over het **beeld van de wolf** in het algemeen. Hierin wordt naast het beeld van de wolf ook ingegaan op beleving van natuur en beleid voor wilde dieren, de mate waarin bepaalde dieren als Nederlandse dieren worden gezien en redenen waarom men voor of tegen de terugkeer is van de wolf in Nederland. In het tweede hoofdstuk gaan we in op het **verwachte eigen gedrag**: zou men gebieden waar de wolf voorkomt mijden of niet? En, hoe zou men de ontmoeting met een wilde wolf op korte afstand vinden. Het derde hoofdstuk gaat in op **informatie en kennis**. Wat weet men van de wolf en waar haalt men informatie over de wolf vandaan. Het hoofdstuk eindigt met de behoefte aan informatie over de wolf. Het laatste hoofdstuk gaat in op **wensen en behoefte omtrent wolvenbeleid**. Wie acht men verantwoordelijk voor de uitvoer, hoeveel schade en overlast verwacht men van wolven en in hoeverre moeten boeren gecompenseerd en ondersteund worden.

Doelgroepen:

Dit rapport gaat in op resultaten van het Nederlands publiek. Ter verdieping van de resultaten onderscheiden we drie indelingen in doelgroepen. Hieronder en op de volgende pagina leggen we de groepen kort uit. Elke groep is te herkennen aan een symbool.

- **Houding** ten opzichte van de terugkeer van de wolf in Nederland:

 Voorstanders (n=1.197). Deze groep vindt dat de wolf welkom is in Nederland.

 Tegenstanders (n=378). Deze groep vindt dat de wolf niet welkom is in Nederland.

- **Woongebied**, bepaald aan de hand van CEBUCO en stedelijkheid.

 Inwoners die in 'wolvegebieden' wonen (n=502). In deze gebieden is de afgelopen 2 jaar de aanwezigheid van wolven waargenomen (gezien, uitwerpselen gevonden of vanwege gedood vee*). Wolvegebieden omvatten de volgende CEBUCO-codes: 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 40, 47, 48.

Inwoners die in *zeer sterk* stedelijke gebied wonen zijn uit deze groep gehaald en naar de groep inwoners buiten wolvegebieden geplaatst.

 Inwoners buiten wolvegebieden (n=1.558). Deze woongebieden vallen buiten de vooraf gedefinieerde CEBUCO-codes of zijn *zeer sterk* stedelijk.

*Waarvan vastgesteld is dat deze door wolven gedood zijn

Leeswijzer (2/2)

- **Waardenoriëntatie.** Mensen verschillen in de manier dat zij naar dieren kijken, bijvoorbeeld in hoeverre ze verzorging van mensen nodig hebben of niet, en in hoeverre dieren rechten (zouden) moeten hebben. Wetenschappers onderscheiden twee waardenoriëntaties die de houding van mensen naar wilde dieren verklaren: mutualisme-oriëntatie en dominantie-oriëntatie*. Mensen met een mutualisme-oriëntatie geloven dat mensen en dieren gelijk zijn in het ecosysteem. Zij vinden vaker dat mensen voor (wilde) dieren moeten zorgen (bijv. door ze in de winter bij te voeren). Daarnaast vinden zij vaker dat dieren beschermd moeten worden door dit in de wetgeving vast te leggen. Mensen met een dominantie-oriëntatie geloven dat de mens in het ecosysteem boven dieren staat; hun welzijn is belangrijker. Zij vinden vaker dat wilde dieren door de mens gebruikt mogen worden. De waardenoriëntatie van de huidige steekproef is berekend aan de hand van 16 vragen (8 gericht op de dominantie-oriëntatie en 8 gericht op de mutualisme-oriëntatie). Hieruit zijn drie groepen gedestilleerd:

- ① Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie (n=998). Deze groep scoort positief op de mutualisme-vragen en negatief op de dominantie-vragen.
- ② Nederlanders met een dominantie-oriëntatie (n=443). Deze groep scoort positief op de dominantie-items en negatief op de mutualisme-items.
 - De derde groep bestaat uit 628 Nederlanders die geen duidelijke waardenoriëntatie had. Deze groep is niet meegenomen in de resultaten.

Significante verschillen binnen doelgroepen worden gerapporteerd. Resultaten weergegeven in **rood** geven aan dat een subgroep significant **lager** scoort dan de andere subgroep, resultaten weergegeven in **groen** geven aan de subgroep significant **hoger** scoort.

*Manfredo, M. J., Teel, T. L., & Henry, K. L. (2009). Linking society and environment: A multi-level model of shifting wildlife value orientations in the western U.S. *Social Science Quarterly*, 90, 407–427.

Een meerderheid van de Nederlanders heeft een positief beeld van de wolf

De helft van de Nederlanders ziet de wolf als een dier dat in Nederland thuis hoort; wat betreft de meeste Nederlanders is de wolf welkom in Nederland (1/2)

Horen de volgende dieren volgens jou in Nederland thuis?

Basis: Nederland representatief, n=2060
(% Waarschijnlijk wel + zeker wel)

- De helft van de Nederlanders (52%) ziet de wolf als een dier dat in Nederland thuishoort. In 2012 was dat nog 31% van de Nederlanders.
- 20% van de Nederlanders vindt de wolf niet een dier dat in Nederland thuishoort. Het onderzoek uit 2012 constateerde dat het merendeel van de Nederlanders vond dat de wolf niet thuishoort in Nederland. Het precieze percentage is niet meer te achterhalen.
- Nederlanders die voorstander zijn van de terugkeer van de wolf en/of een mutualisme-oriëntatie hebben, vinden van (bijna) alle voorgelegde dieren vaker dat deze in Nederland thuishoren.
 - **Houding:** 77% van de voorstanders vindt dat de wolf in Nederland thuishoort vs. 12% van de tegenstanders.
 - **Waardenoriëntatie:** 61% van de Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie vindt dat de wolf in Nederland thuishoort vs. 40% onder Nederlanders met een dominantie-oriëntatie.
 - **Woongebied:** we zien geen verschil in de mate dat Nederlanders binnen wolvegebieden en buiten wolvegebieden vinden dat de wolf in Nederland thuishoort: 54% onder inwoners binnen wolvegebieden en 52% onder inwoners buiten wolvegebieden.

*20% van de Nederlanders vindt de wolf niet een dier dat in Nederland thuishoort. Zie de bijlage voor een overzicht van de resultaten.

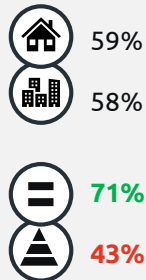
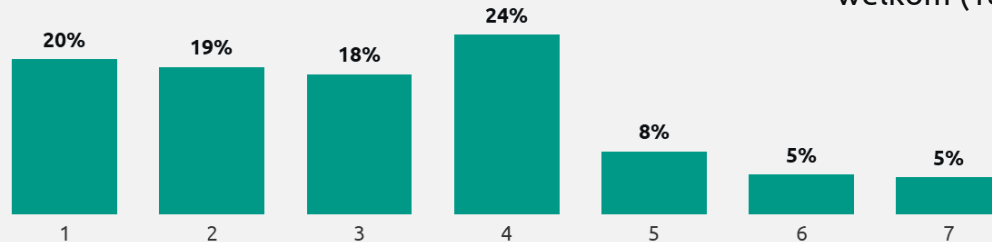
De helft van de Nederlanders ziet de wolf als een dier dat in Nederland thuis hoort; wat betreft de meeste Nederlanders is de wolf welkom in Nederland (2/2)

Is de wolf wat jou betreft welkom of niet welkom in Nederland?

Basis: Nederland representatief, n=2.060

Zeer welkom (57%)

Helemaal niet welkom (18%)

2012

Nederland representatief:

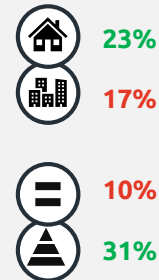
- Welkom: 45%

- Niet welkom: 31%

Inwoners wolvengebieden:

- Welkom: 52%

- Niet welkom: 27%

Wolengebied, n=502

Mutualisme-oriëntatie, n=998

Geen wolvengebied, n=1.558

Dominantie-oriëntatie, n=443

- Circa zes op de tien (57%) Nederlanders vinden de wolf welkom in Nederland.
 - **Woongebied:** we zien geen verschil in de mate waarin Nederlanders die binnen of buiten wolvengebieden wonen de wolf welkom heten in Nederland.
 - **Waardenoriëntatie:** met name Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie vinden de wolf welkom in Nederland (71% vs. 43%).
- In 2012 was 45% voorstander van de terugkeer van de wolf. Toen betrof het een hypothetische situatie.
- Een vijfde (18%) is tegen de terugkeer van de wolf in Nederland.
 - **Woongebied:** in gebieden waar wolven voorkomen geven inwoners wat vaker aan dat zij vinden dat de wolf niet welkom is in Nederland (23% vs. 17%).
 - **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een dominantie-oriëntatie vinden vaker de wolf niet welkom in Nederland. Echter, ook in deze groep zien we dat de meesten van hen vinden dat de wolf welkom is (31% vs. 10%).

Voorstanders verklaren hun standpunt vaak vanuit ecologisch oogpunt

- Nederlanders die vinden dat de wolf welkom is in Nederland, verklaren hun mening met ecologische redenen. In hun ogen is het de Nederlandse natuur die het mogelijk maakt dat de wolf terug kan komen (71%) en is de terugkeer van de wolf een verrijking van de Nederlandse natuur (53%).
- Positieve gevolgen van de terugkeer van de wolf die Nederlanders zien, zijn dat de wolf zorgt voor een natuurlijk evenwicht in de natuur (53%) en voor een gezonde wildstand (47%).
- Daarnaast is de wolf een dier dat vroeger hier ook voorkwam, wat voor 52% reden genoeg is dat de wolf terug mag komen.
- De grootste verschillen in argumenten ten opzichte van 2012 zijn dat meer Nederlanders de wolf een mooi dier vinden (van 26% naar 40%) en dat de wolf hier vroeger ook voorkwam (van 41% naar 52%). Zie de bijlage voor het volledige overzicht.

Voorstanders binnen en buiten wolvengebieden verschillen niet in de redenen dat de wolf welkom is in Nederland

Nederlanders met een mutualisme- of dominantie-oriëntatie verschillen wel, in die zin dat Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie vaker als redenen onderschrijven dat de wolf een verrijking is (57% vs. 45%), zorgt voor een natuurlijk evenwicht (56% vs. 47%) en een mooi dier is (44% vs. 28%).

Waarom vind je dat de wolf welkom is in Nederland?

Basis: vindt dat de wolf welkom is, n=1.197

71%	De natuur bepaalt zelf of de wolf hier past
53%	Het is een verrijking voor de Nederlandse natuur
53%	Wolven zorgen voor een natuurlijk evenwicht in de natuur
52%	Omdat de wolf vroeger ook in Nederland voorkwam
47%	Wolven jagen op zwakkere* dieren. Hierdoor houden ze de wildstand* gezond en in balans.
40%	Het is een mooi dier
5%	Het is spannend
3%	Wolven zijn goed voor het toerisme in Nederland, het trekt mensen aan
1%	Anders

- *Aan respondenten zijn de termen zwakkere dieren en wildstand als volgt uitgelegd:
- Onder zwakkere dieren verstaan wij jonge, oude en zieke dieren.
 - Onder wildstand verstaan wij de hoeveelheid dieren van een bepaald soort, bijvoorbeeld het aantal aanwezige herten

Tegenstanders redeneren vanuit mogelijke (toekomstige) negatieve gevolgen

- Nederlanders die vinden dat de wolf niet welkom is in Nederland, verklaren hun mening met mogelijke (toekomstige) gevolgen die betrekking hebben op ruimte, overlast en gevaar. Zij redeneren dat er te weinig ruimte is voor wolven (46%), dat ze vee opeten (42%), dat er te veel wolven kunnen komen (41%) en dat ze voor overlast en gevaarlijke situaties kunnen zorgen (40%).
- Ten opzichte van 2012 zijn een aantal argumenten in sterkte gewijzigd. Het meest opvallend zijn (zie de bijlage voor het volledige overzicht):
 - dat minder tegenstanders aangeven dat wolven gevaarlijk zijn (van 45% in 2012 naar 19% in 2020), dat wolven schapen, geiten en kippen eten (van 55% naar 42%) en dat wolven voor overlast kunnen zorgen (van 47% naar 36%).
 - dat meer tegenstanders aangeven dat wolven naar de bewoonde wereld komen (van 25% naar 40%).

Inwoners van wolvegebieden onderschrijven een aantal argumenten vaker. Zij geven vaker aan dat er een overschot kan ontstaan (53% vs. 36%), dat ze naar de bewoonde wereld trekken (48% vs. 36%), dat ze gevaarlijk zijn (25% vs. 16%), dat ze in afgeschermd gebied thuishoren (21% vs. 13%) en dat ze invloed hebben op de wildstand van andere dieren (16% vs. 7%).

Nederlanders met een dominantie-oriëntatie onderschrijven de volgende argumenten vaker: er is te weinig ruimte in Nederland voor wolven (59% vs. 43%) en wolven kosten geld (39% vs. 21%). Mensen met een mutualisme-oriëntatie geven vaker aan dat mensen bang zijn (47% vs. 34%).

Waarom vind je dat de wolf niet welkom is in Nederland?

Basis: vindt dat de wolf niet welkom is, n=378

46%	Er is in Nederland te weinig ruimte voor wolven
42%	Wolven eten schapen, geiten en kippen
41%	Wolven hebben geen natuurlijke vijand in Nederland, daardoor kunnen er te veel komen
40%	Wolven beperken zich niet tot natuurgebieden en komen ook naar de bewoonde wereld, wat voor overlast en gevaarlijke situaties kan zorgen
37%	Mensen zijn bang voor wolven
36%	Wolven kunnen voor overlast zorgen in de leefomgeving, bijvoorbeeld huisdieren aanvallen of vuilniszakken kapot maken
28%	Wolven kosten geld doordat ze schade veroorzaken
19%	Wolven zijn gevaarlijk voor mensen
17%	Het is niet voor niets dat de wolven ooit zijn verdwenen uit Nederland
15%	Wolven horen in door hekken afgeschermd natuurgebieden, die hebben wij niet in Nederland
10%	Wolven eten andere wilde dieren en daardoor komen er minder van die andere wilde dieren
9%	Wolven zijn slecht voor het toerisme in Nederland, het schrikt mensen af
3%	Anders

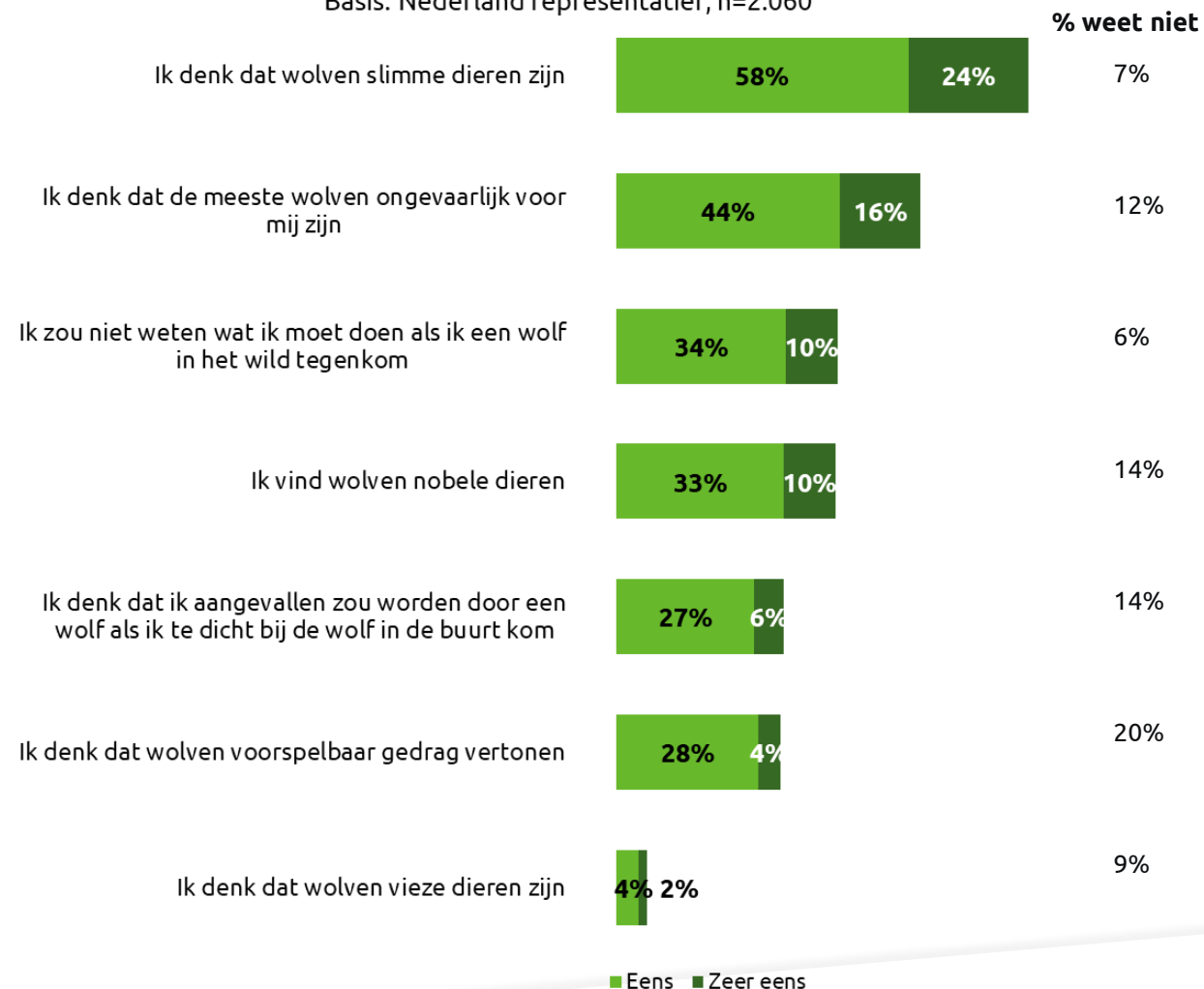
Wolven worden gezien als slimme en (meestal) ongevaarlijke dieren (1/2)

- Een ruime meerderheid van de Nederlanders ziet de wolf als een slim dier (82%) en als ongevaarlijk (60%). 44% van de Nederlanders weet niet wat te doen als ze een wolf tegenkomen in het wild. En een relatief grote groep die denkt dat een wolf hem/haar zou aanvallen als zij te dicht bij de wolf in de buurt komen (34%).

- Woongebied:** opvallend is dat er geen verschil is tussen inwoners van wolvegebieden en inwoners die buiten wolvegebieden wonen in het beeld dat zij hebben van de wolf. Het beeld van beide groepen komt nauw overeen met het beeld van het Nederlandse publiek.
- Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie schrijven vaker positieve eigenschappen aan de wolf toe: slim (88% vs. 78%) en nobel (56% vs. 24%). Zij geven ook vaker aan dat de wolf vaak ongevaarlijk is (65% vs. 56%). Nederlanders met een dominantie-oriëntatie geven vaker aan dat ze niet weten wat ze moeten doen als ze een wolf tegenkomen in het wild (52% vs. 40%). Ze geven ook vaker aan dat ze denken dat ze aangevallen zullen worden door een wolf als ze te dicht bij het dier in de buurt komen (38% vs. 30%).

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen:

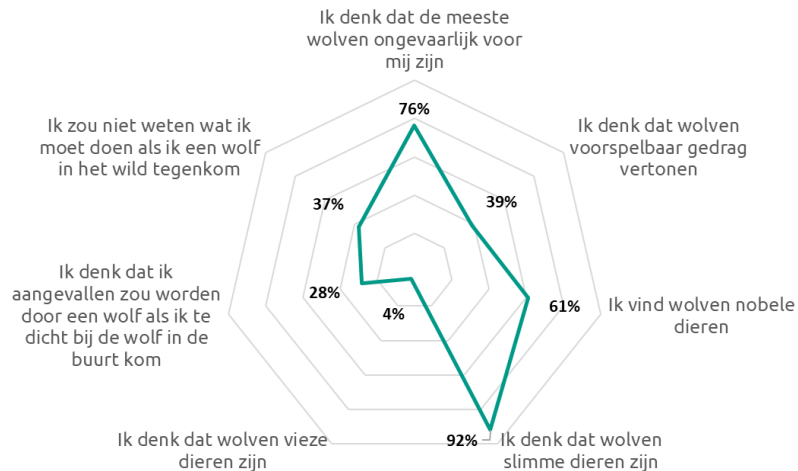
Basis: Nederland representatief, n=2.060

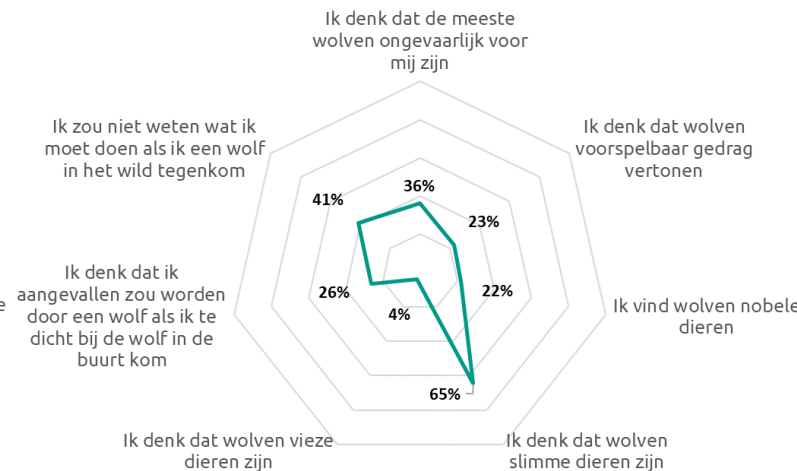
Wolven worden gezien als slimme en (meestal) ongevaarlijke dieren (2/2)

- Voorstanders en tegenstanders van de terugkeer van de wolf verschillen met name in het beeld van de wolf (voorspelbaar, nobel, slim of vies) en de mate waarin zij de wolf als gevaarlijk waarnemen (*ik zou aangevallen worden als ik te dicht in de buurt kom, ik weet niet wat ik moet doen als ik een wolf tegenkom en de meeste wolven zijn ongevaarlijk voor mij*).
- Omdat mensen die neutraal staan tegenover de terugkeer van de wolf een dusdanig ander beeld hebben van de wolf dan voor- en tegenstanders, is hun beleving hieronder ook weergegeven.

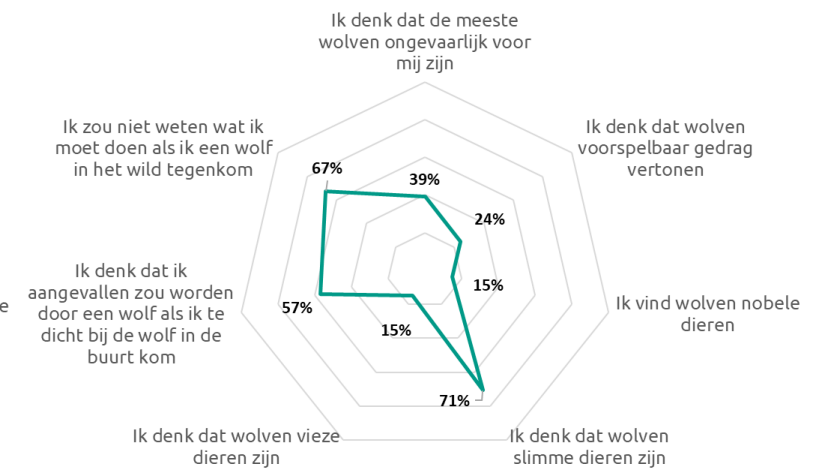
Positief over terugkeer van de wolf, n=1.197

Neutraal over terugkeer van de wolf, n=485

Negatief over terugkeer van de wolf, n=378

A photograph of a pine forest with several tall, slender trees in the foreground. The ground is covered in green grass and some purple flowers. In the background, there is a field of yellow flowers under a cloudy sky. A green semi-transparent banner is overlaid at the bottom of the image, containing white text. The right side of the image has a red curved border.

De meeste Nederlanders zullen natuurgebieden met wolven niet mijden

Een ontmoeting met een wilde wolf zouden de meeste Nederlanders een bijzondere ervaring vinden

Je wandelt door een natuurgebied in Nederland en op 50 meter afstand zie je een wolf. De wolf merkt jou op, blijft even staan en loopt dan weg. Hoe zou je deze situatie vinden? Basis: Nederland representatief, n=2.060

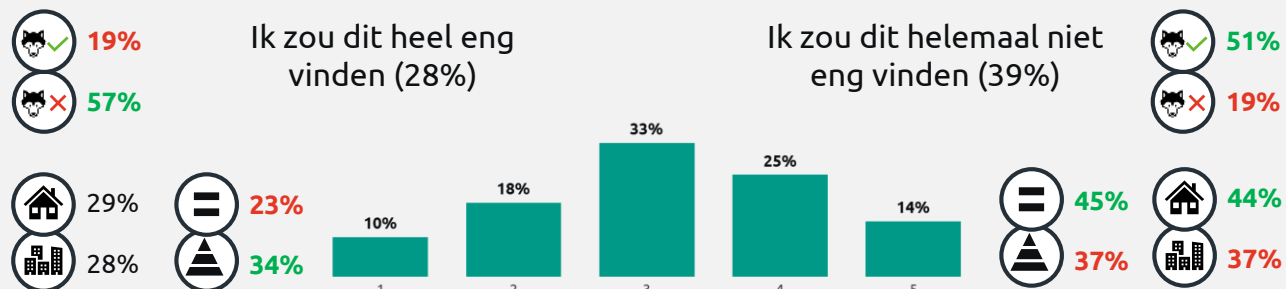
Ik zou dit spannend vinden (66%)

Ik zou dit niet spannend vinden (8%)

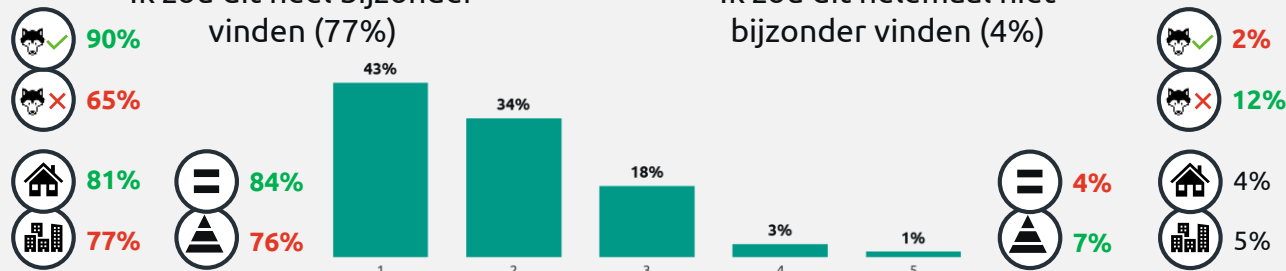
Ik zou dit heel eng vinden (28%)

Ik zou dit helemaal niet eng vinden (39%)

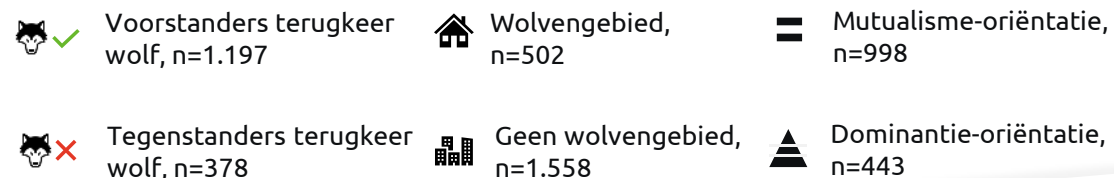

Ik zou dit heel bijzonder vinden (77%)

Ik zou dit helemaal niet bijzonder vinden (4%)

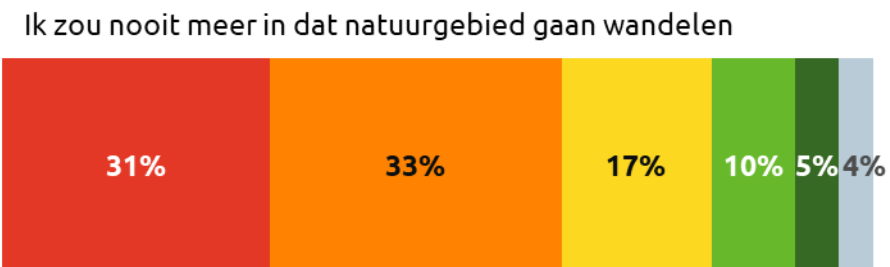
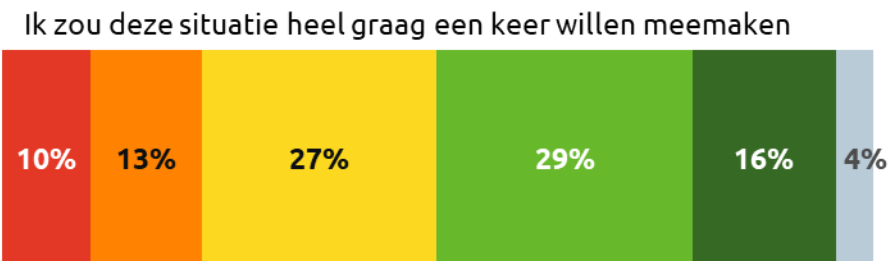
- De meeste Nederlanders zouden een ontmoeting met een wilde wolf op 50 meter (circa de helft van een voetbalveld) een spannende (66%), niet zozeer een enge (39%), maar vooral een bijzondere ervaring vinden (77%).
- Ongeacht houding, woongebied en waardenoriëntatie: de meesten zouden een ontmoeting met een wilde wolf bijzonder vinden.
 - **Houding:** tegenstanders geven iets vaker aan een ontmoeting eng (57%) te vinden dan voorstanders (51%).
 - **Woongebied:** woongebied lijkt uit te maken in de mate dat de ontmoeting positief beleefd wordt. Inwoners van wolvengebieden geven vaker aan een ontmoeting niet eng te vinden en vaker bijzonder.
 - **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie geven vaker aan een ontmoeting niet eng te vinden en vaker bijzonder.

Bijna de helft van de Nederlanders zou een wolf (op enige afstand) in het wild willen tegenkomen

- 45% van de Nederlanders zou graag een keer een wolf in het wild (op enige afstand) willen tegenkomen. Een kwart (23%) zou niet graag een wolf tegen willen komen.
- Na het inbeelden van de situatie waarin men een wolf op korte afstand tegenkomt, zijn nog steeds de meeste Nederlanders niet van plan het natuurgebied te mijden (64%) en 15% wel.
 - **Houding:** voorstanders geven vaker aan dat ze de situatie waarin ze een wolf op korte afstand tegen komen, graag een keer zouden willen mee maken dan tegenstanders (voorstanders: 64% vs. tegenstanders: 16%). Voorstanders geven ook vaker aan dat zij zouden gaan wandelen in het natuurgebied waar ze de wolf tegen zouden kunnen komen (82% vs. tegenstanders: 31%)*.
 - **Woongebied:** voor woongebied zien we geen verschillen.
 - **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie geven vaker aan dat ze de wolf graag een keer zouden willen tegenkomen (54%) dan Nederlanders met een dominantie-oriëntatie (36%). Nederlanders met een dominantie-oriëntatie geven wat vaker aan dat ze natuurgebieden waar ze de wolf zouden kunnen tegen komen zullen mijden (17% vs. mutualisme: 10%).

Denk nog een keer aan de situatie dat je de wolf op 50 meter afstand ziet. In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen: Basis: Nederland representatief, n=2.060

- Zeer oneens
- Oneens
- Niet eens, niet oneens
- Eens
- Zeer eens
- Weet niet / geen mening

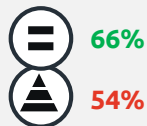
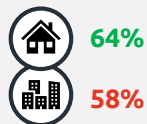
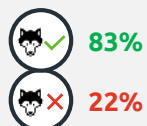
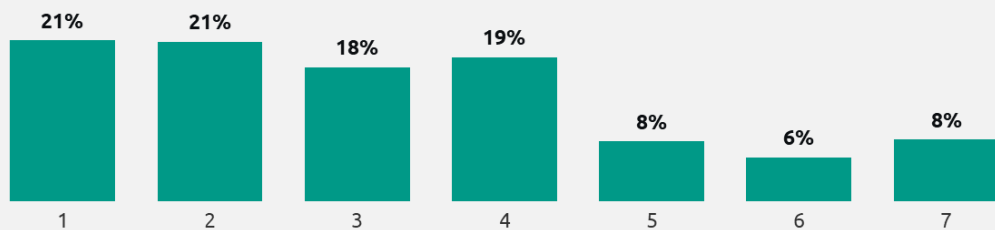
*Let op: deze stelling is andersom gesteld, namelijk of men nooit meer zou gaan wandelen in dat natuurgebied

Meerderheid zou wolvengebieden niet mijden; tegenstanders geven vaker aan natuurgebieden met wolven te zullen mijden

Zou je gaan wandelen/fietsen/recreëren in een natuurgebied waar wolven voorkomen? Basis: Nederland representatief, n=2.060

Zou ik zeker wel doen (60%)

Zou ik zeker niet doen (22%)

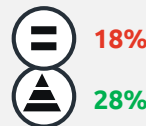
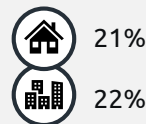
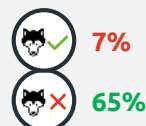
2012

Nederland representatief:

- Zeker wel: 47%
- Zeker niet: 32%

Inwoners wolvengebieden:

- Zeker wel: 49%
- Zeker niet: 29%

- Zes op de tien (60%) Nederlanders zijn niet van plan natuurgebieden te mijden, mochten in die natuurgebieden wolven voorkomen. Een vijfde (22%) zou zulke natuurgebieden wel mijden en 19% twijfelt. Ten opzichte van 2012 zijn er meer Nederlanders die aangeven de natuurgebieden te blijven bezoeken. Dit geldt ook voor de inwoners van wolvengebieden.

- **Houding:** houding tegenover de terugkeer voor de wolf is een grote voorspeller voor mogelijk vermijdingsgedrag. Voorstanders zullen natuurgebieden niet mijden en tegenstanders neigen naar wel mijden.
- **Woongebied:** inwoners binnen en buiten wolvengebieden geven beide vooral aan dat ze natuurgebieden met wolven niet zullen mijden. Deze opvatting is zelfs iets sterker vertegenwoordigd onder inwoners van wolvengebieden.
- **Waardenoriëntatie:** voor beide oriëntaties zien we een (kleine) meerderheid die natuurgebieden met wolven zou blijven bezoeken. Deze opvatting zien we iets meer onder Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie. Onder de Nederlanders die natuurgebieden zullen mijden zien we een kleine oververtegenwoordiging van Nederlanders met een dominantie-oriëntatie.

Voorstanders terugkeer wolf, n=1.197

Wolvengebied, n=502

Mutualisme-oriëntatie, n=998

Tegenstanders terugkeer wolf, n=378

Geen wolvengebied, n=1.558

Dominantie-oriëntatie, n=443
10-3-2020

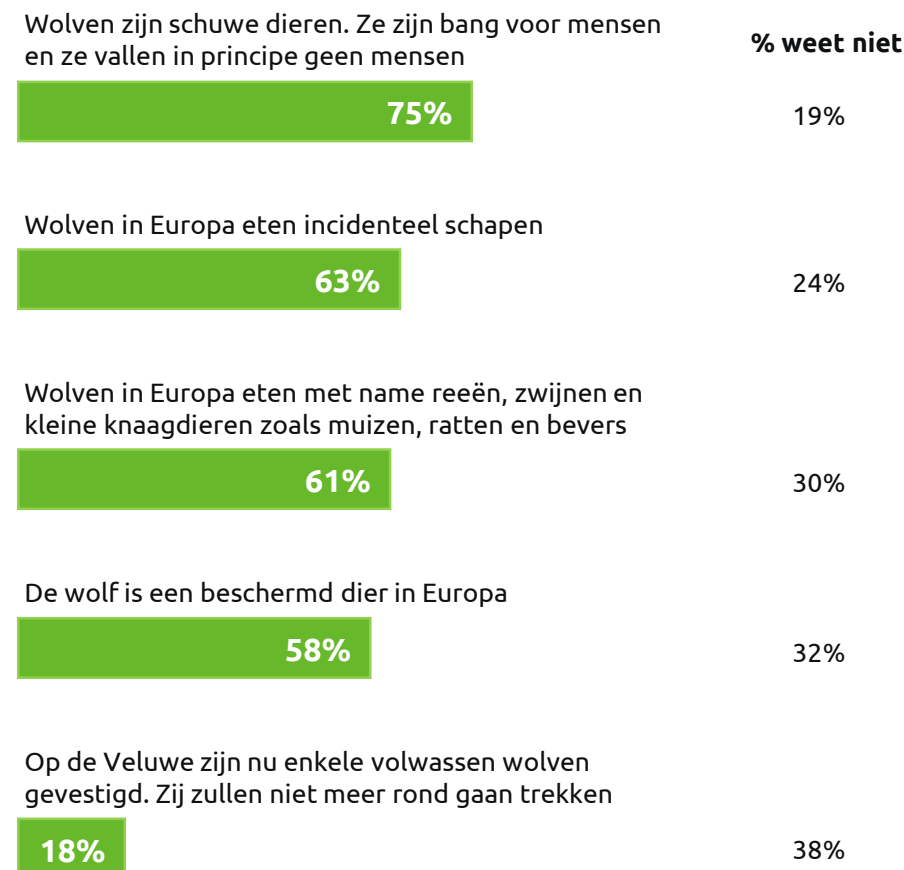
**Nederlanders weten veel over het gedrag van wolven.
Minder bekend is hoe het naast elkaar leven met wolven
werkt; daar wil men meer over weten.**

Redelijk hoog kennisniveau over algemeen gedrag en de beschermde status van wolven

- Het kennisniveau van Nederlanders over schuwheid, eetgedrag en beschermde status van wolven is relatief hoog. Nederlanders weten minder goed of de wolven op de Veluwe niet meer zullen rondtrekken of juist wel.
 - **Houding:** voorstanders weten beter dat wolven schuw zijn (87% vs. 61%), dat ze incidenteel schapen eten (71% vs. 62%), dat ze vooral hoefdieren en knaagdieren eten (72% vs. 50%) en een beschermd dier is (66% vs. 51%). Mogelijk gaat meer kennis gepaard met een positievere houding ten aanzien van de wolf.
 - **Woongebied:** inwoners van wolvengebieden zijn iets beter bekend met de schuwheid van wolven (79% vs. 75%) en de voorkeur van wolven voor hoefdieren en knaagdieren als voedsel (66% vs. 62%) dan inwoners buiten wolvengebieden.
 - **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie geven vaker aan dat wolven incidenteel schapen eten (72% vs. 61%).

Kun je van de onderstaande stelling aangeven of ze volgens jou waar of onwaar zijn? % stelling = waar
Basis: Nederland representatief, n=2.060

De stellingen hierboven zijn waar

Meer onzekerheid over hoe het samenleven met wolven er uit ziet

- Driekwart van de Nederlanders (74%) geeft terecht aan dat het niet waar is dat wolven regelmatig mensen aanvallen. Minder overtuigd zijn ze of aanvallen op mensen vaker voorkomen als wolven dichtbij leven. Veel Nederlanders denken onterecht dat wolven voornamelijk schapen en geiten eten als ze dichtbij het vee leven.
 - **Houding:** met name in houding tegenover de terugkeer zijn grote verschillen te zien in het kennisniveau omtrent (eet)gedrag van wolven. Dat wolven zelden mensen aanvallen is beter bekend bij voorstanders (86% vs. 56%). Tegenstanders denken vaker dat wolven regelmatig mensen aanvallen (18% vs. 4%) of hebben geen idee (26% vs. 10%). Voorstanders weten ook vaker dat wolven, ook al leven ze dichtbij, niet zomaar aanvallen (64% vs. 35%). Tegenstanders denken vaker dat ze dat wel doen (29% vs. 13%). Ook weten voorstanders vaker dat wolven dode dieren eten (48% vs. 38%) en dat wolven die dichtbij vee leven hier niet per se de voorkeur aan geven (30% vs. 11%). Tegenstanders denken met name dat wolven dan wél voor vee gaan (68% vs. 40%).
 - **Woongebied:** inwoners van wolvengebieden zijn er vaker bekend mee dat wolven niet zomaar mensen aanvallen (79% vs. 72%), ook als ze dichtbij leven (57% vs. 52%). Inwoners buiten wolvengebieden weten vaker niet of wolven een bedreiging zijn (21% vs. 14%) en of ze de voorkeur geven aan vee of niet (33% vs. 27%).
 - **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie zijn vaker op de hoogte dat wolven niet zomaar mensen aanvallen (80% vs. 74%), ook waar mensen en wolven dichtbij elkaar leven (60% vs. 47%). Nederlanders met een dominantie-oriëntatie weten dit vaker niet (35% vs. 27%). Ook denkt deze laatste groep vaker dat wolven bij voorkeur schapen en geiten eten (52% vs. 44%).

Kun je van de onderstaande stelling aangeven of ze volgens jou waar of onwaar zijn? Basis: Nederland representatief, n=2.060

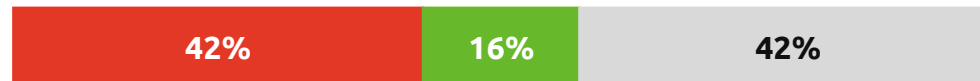
Wolven zijn een bedreiging voor mensen wolven vallen regelmatig mensen aan

In gebieden waar wolven dichtbij mensen leven, komen vaker aanvallen op mensen voor

Wolven eten geen dode dieren

In gebieden waar wolven dichtbij vee leven, eten wolven voornamelijk schapen en geiten

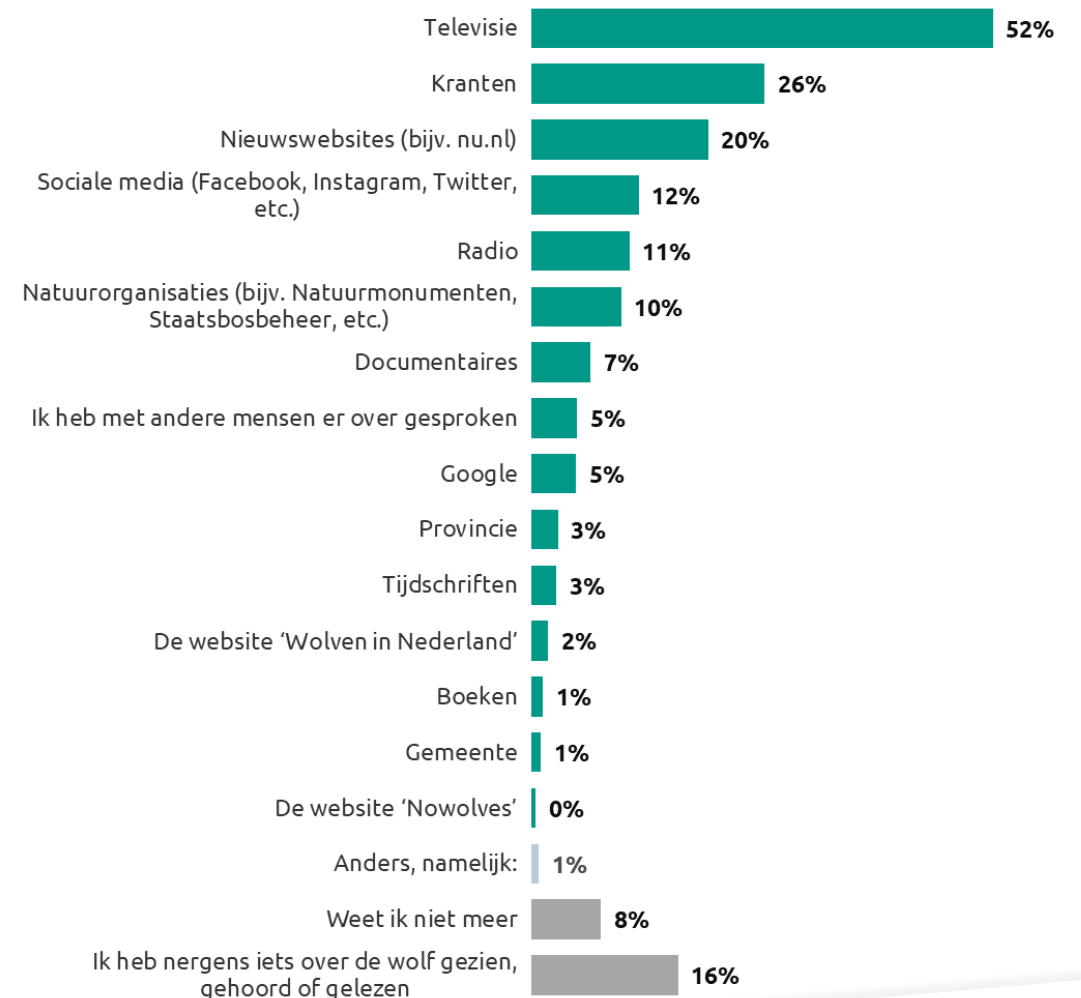
■ Niet waar ■ Waar ■ Weet ik niet

Meeste informatie over wolven komt via de televisie

- Driekwart (76%) van de Nederlanders kan zich herinneren dat zij in de afgelopen maanden iets over de wolf gezien, gelezen of gehoord hebben.
- Televisie is het kanaal waar de meeste Nederlanders in aanraking zijn gekomen met informatie over de wolf (52%), gevolgd door kranten (26%) en nieuwswebsites (20%).
 - **Houding:** voorstanders en tegenstanders komen in gelijke mate in aanraking met nieuws en informatie over wolven. Voorstanders iets vaker via nieuwswebsites (26% vs. 19%), sociale media (16% vs. 7%), natuurorganisaties (12% vs. 7%) en documentaires (8% vs. 3%).
 - **Woongebied:** inwoners van wolvengebieden komen vaker in aanraking met nieuws of informatie dan inwoners buiten wolvengebieden (81% vs. 74%). Zij vernemen met name vaker iets via nieuwswebsites (23% vs. 19%), sociale media (19% vs. 10%), radio (14% vs. 10%), natuurorganisaties (12% vs. 9%), documentaires (10% vs. 6%) en via andere mensen (8% vs. 4%).
 - **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een mutualisme- of dominantie-oriëntatie komen in gelijke mate in aanraking met nieuws en informatie over wolven. Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie vaker via sociale media (14% vs. 10%) en Nederlanders met een dominantie-oriëntatie vaker via kranten (34% vs. 21%).

Waar heb jij in de afgelopen maanden iets over de wolf gezien, gelezen of gehoord?

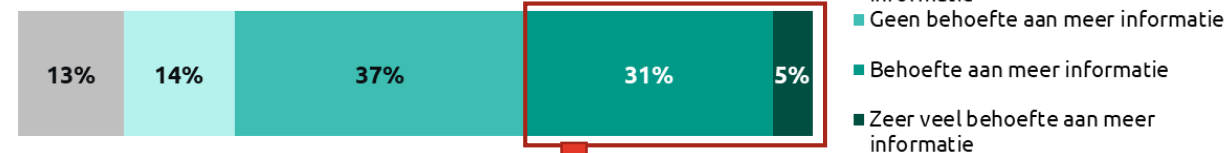
Basis: Nederland representatief, n=2.060

Een derde van de Nederlanders wil meer informatie over wolven

- Een derde (36%) van de Nederlanders geeft aan behoefte te hebben aan meer informatie over wolven. De helft (50%) heeft hier geen behoefte aan.
 - Degenen die meer behoefte hebben aan informatie zijn vaker voorstanders van de terugkeer van de wolf (44% vs. 23%) of hebben een mutualisme-oriëntatie (45% vs. 22%). Voor inwoners binnen en buiten wolvegebieden zien we geen verschil.
- Nederlanders die meer informatie zouden willen, willen informatie over hoe wolven reageren op mensen en wat je moet doen als je een wolf tegenkomt (72%), waar wolven verblijven (66%), algemene informatie over wolven (55%), waar je terecht kunt met vragen (34%), hoe je je eigendommen kunt beschermen (25%), hoe je schade afhandelt (18%) en waar je overlast kunt melden (15%).
 - **Houding:** voorstanders zouden graag meer willen weten over hoe wolven op mensen reageren (74% vs. 54%) en algemene informatie over wolven (58% vs. 42%).

In hoeverre zou je meer informatie willen over de wolf in Nederland?
Basis: Nederland representatief, n=2.060

Wat voor informatie zou je graag willen?

Relatief veel interesse in wat (toekomstige) gevolgen zijn van het samenleven met de wolf

- Ondanks dat er relatief weinig behoefte is aan meer informatie over wolven (zoals we op de vorige pagina zagen), geeft 51% van de Nederlanders aan dat zij graag meer zouden willen weten over waar de wolf voorkomt in Nederland, wat gevolgen kunnen zijn van de komst van de wolf (48%) en over het gedrag van wolven (47%). De helft van de Nederlanders (50%) antwoordt dat zij geïnteresseerd zijn in de wolf*.
 - **Houding:** Voorstanders willen vaker weten waar de wolf gaat voorkomen (58% vs. 44%), wat mogelijke gevolgen zijn de komst van de wolf (52% vs. 46%) en over het gedrag van wolven (55% vs. 34%). Ze geven ook vaker aan interesse te hebben in de wolf (64% vs. 34%)*.
 - **Woongebied:** We zien geen verschillen in interesse tussen inwoners van wolvengebieden en inwoners buiten wolvengebieden.
 - **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie laten hetzelfde beeld zien als voorstanders: zij willen vaker weten waar de wolf gaat voorkomen (57% vs. 42%), wat mogelijke gevolgen zijn van de komst van de wolf (53% vs. 41%), over het gedrag (56% vs. 30%) en hebben meer interesse in het onderwerp wolven (63% vs. 39%)*.

*Let op: deze stelling is andersom gesteld, namelijk de mate waarin men *niet* geïnteresseerd is in wolven.

In hoeverre ben je het eens of oneens met de onderstaande stellingen: Basis: Nederland representatief, n=2.060

Ik zou graag meer willen weten over in welke gebieden in Nederland de wolf voorkomt of mogelijk kan gaan voorkomen

Ik zou graag meer willen weten welke gevolgen er kunnen zijn door de komst van wolven in Nederland

Ik zou graag meer willen weten over het gedrag van wolven

Het onderwerp wolven in Nederland interesseert mij niet

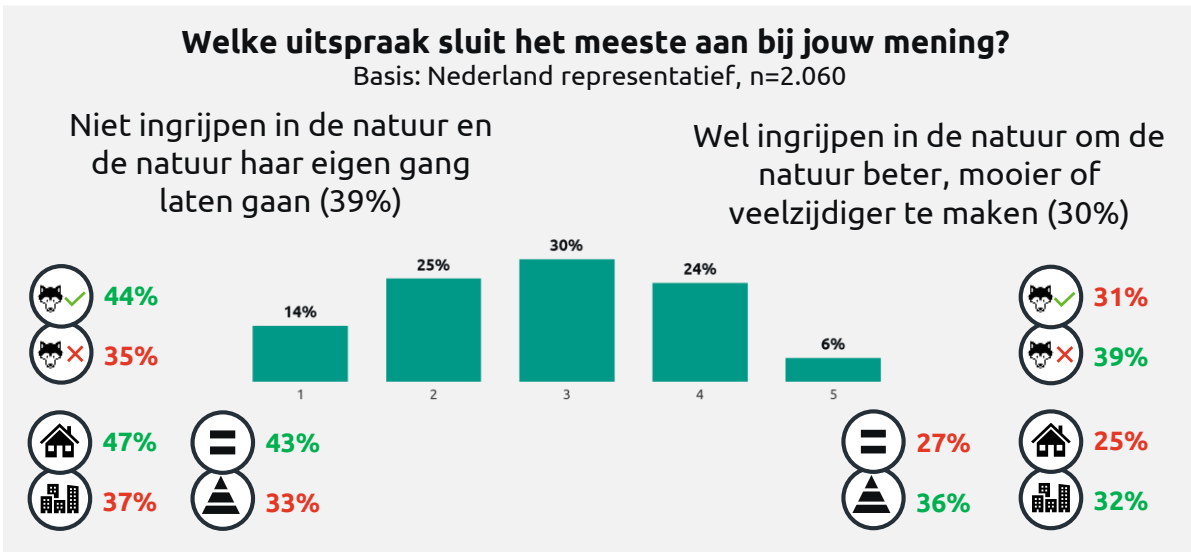
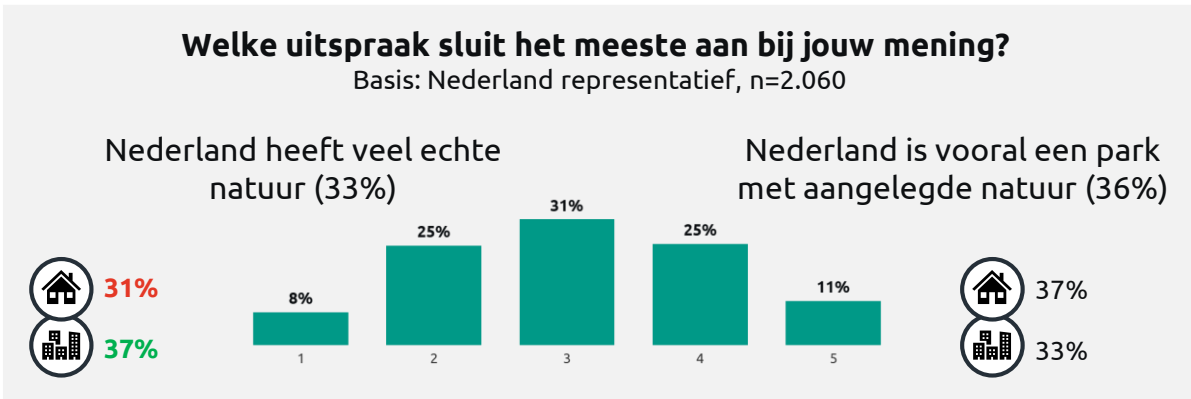

■ Zeer oneens ■ Oneens ■ Niet eens, niet oneens
■ Eens ■ Zeer eens ■ Weet niet / geen mening

Nederlanders zien voor de overheid een ondersteunende rol bij de terugkeer van de wolf

Geen eenduidig beeld onder Nederlanders hoe we met de Nederlandse natuur om moeten gaan (1/2)

- Nederlanders zijn zeer verdeeld in hoe ze de Nederlandse natuur waarnemen. Een derde (33%) vindt dat Nederland veel echte natuur heeft, een derde (36%) vindt Nederland een aangelegd park en een derde (31%) heeft geen uitgesproken mening.
 - Woongebied:** Nederlanders die in wolvengebieden wonen hebben iets sterker de overtuiging dat Nederland veel echte natuur heeft, dan Nederlanders die buiten wolvengebieden wonen.
- Deze verdeeldheid zien we ook in de opvatting over ingrijpen in de natuur: vier op de tien (39%) vinden dat men de natuur haar gang moet kunnen gaan. Drie op de tien (30%) vinden dat er wel ingegrepen kan worden in de natuur, zeker als dit de natuur beter, mooier of veelzijdiger maakt.
 - Zowel **woongebied, houding** tegenover de terugkeer van de wolf als **waardenoriëntatie** verklaren ten dele de opvatting over ingrijpen in de natuur. Voorstanders van de terugkeer van de wolf, inwoners van wolvengebieden of Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie, vinden vaker dat er niet ingegrepen mag worden in de natuur.

Wolvengebied, n=502
Mutualisme-oriëntatie, n=998

Voorstanders terugkeer wolf, n=1.197
Tegenstanders terugkeer wolf, n=378
Geen wolvengebied, n=1.558
Dominantie-oriëntatie, n=443

Geen eenduidig beeld onder Nederlanders hoe we met de Nederlandse natuur om moeten gaan (2/2)

Welke uitspraak sluit het meeste aan bij jouw mening?

Basis: Nederland representatief, n=2.060

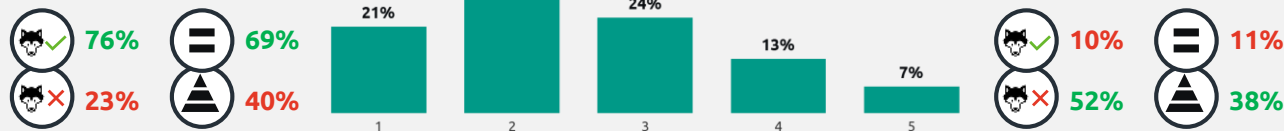
Dieren in het wild bijvoeren als ze anders sterven van de honger (34%)

Dieren in het wild hebben geen zorg van mensen nodig (41%)

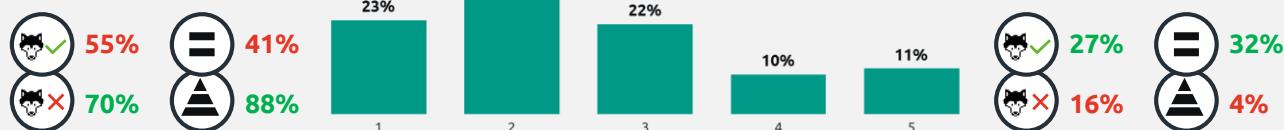
We moeten accepteren dat wilde dieren in Nederland soms voor schade en overlast kunnen zorgen (56%)

Als er sprake is van schade of overlast door dieren in het wild moet altijd worden ingegrepen (20%)

In sommige gevallen is het afschieten van dieren in het wild de beste keuze (56%)

Dieren in het wild mogen nooit worden afgeschoten (21%)

- Nederlanders verschillen erg in het idee wat het 'juiste' beleid is voor de omgang met wilde dieren. Nederlanders zijn net name verdeeld in de discussie over het bijvoeren van wilde dieren.
- Een kleine meerderheid accepteert overlast en schade door dieren (56%), tegenover 20% die dat niet accepteert en vindt dat er altijd ingegrepen moet worden als dieren voor overlast of schade zorgen.
- Ook vindt een kleine meerderheid dat in sommige gevallen het afschieten van wilde dieren de beste keuze is (57%), tegenover 21% die vindt dat wilde dieren nooit afgeschoten mogen worden.
- Opvallend is dat voorstanders van de wolf en Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie hand in hand gaan met de opvatting dat de natuur haar gang moet gaan (zie vorige pagina), maar niet als het gaat om dieren die sterven van de honger; dan moeten ze bijgevoerd worden. Wilde dieren moeten gefaciliteerd worden dat ze hun gang kunnen gaan. Bij deze twee groepen is de acceptatie van mogelijk overlast door wilde dieren ook een stuk groter.

Voorstanders terugkeer wolf, n=1.197

Mutualisme-oriëntatie, n=998

Tegenstanders terugkeer wolf, n=378

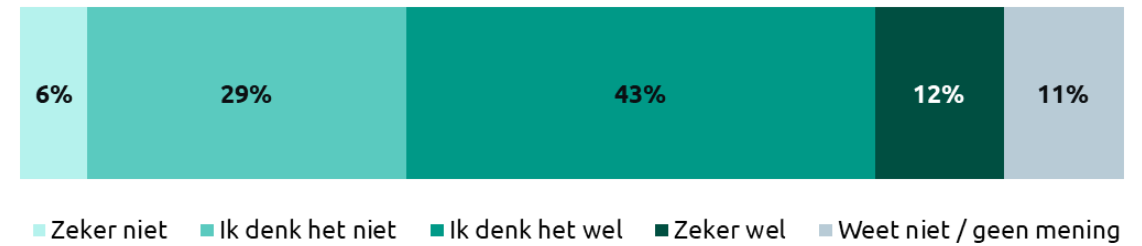
Dominantie-oriëntatie, n=443

Kleine meerderheid denkt dat er voldoende ruimte is voor wolven, mits het aantal enigszins beperkt blijft (1/2)

- Circa de helft van de Nederlanders (54%) denkt dat er genoeg natuur en ruimte is in Nederland voor wolven. 35% denkt van niet.
 - **Houding:** Voorstanders en tegenstanders staan lijnrecht tegenover elkaar als het gaat om ruimte: voorstanders denken vaker dat er ruimte is (72%), terwijl tegenstanders vaker aangeven dat er niet genoeg natuur en ruimte is (75%).
 - **Waardenoriëntatie:** ook tussen de twee waardenoriëntaties zien we verschillen in de ingeschatte ruimte voor wolven. Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie denken vaker dat er genoeg natuur en ruimte is (61%) en Nederlanders met een dominantie-oriëntatie denken vaker dit niet zo is (47%).

Los van of je voor of tegen de terugkeer van de wolf in Nederland bent, is er in Nederland genoeg natuur en ruimte voor wolven?

Basis: Nederland representatief, n=2.060

Kleine meerderheid denkt dat er voldoende ruimte is voor wolven, mits het aantal enigszins beperkt blijft (2/2)

- Weinig Nederlanders verwachten schade en overlast van een enkele wolf. De helft van de Nederlanders verwacht dat enkele roedels voor (veel) schade en overlast kunnen zorgen.
 - **Houding:** ongeacht het aantal wolven, tegenstanders denken veel vaker dat wolven voor schade en overlast kunnen zorgen.
 - **Woongebied:** waar inwoners van wolvengebieden vaker aangeven dat een enkele wolf voor schade en overlast kan zorgen (22% vs. 16%), valt het verschil tussen inwoners van binnen en buiten wolvengebieden weg als men moet beoordelen of enkele roedels voor schade en overlast kunnen zorgen. Beide zijn in gelijke mate overtuigd van de overlast.
 - **Waardenoriëntatie:** ongeacht het aantal wolven, Nederlanders met een dominantie-oriëntatie geven vaker aan dat wolven voor schade en overlast zorgen.
- Over de vraag voor hoeveel wolven Nederland ruimte heeft zijn Nederlanders zeer verdeeld. Voor een kwart van de Nederlanders (27%) is *meer dan 50* wolven een optie. 44% ziet liever niet meer dan 20 wolven in Nederland leven.

In welke mate denk je dat één enkele wolf of meerdere wolven in Nederland overlast en/of schade zou kunnen veroorzaken? % eens + zeer eens

Basis: Nederland representatief, n=2.060

Ik denk dat één enkele wolf voor veel overlast en/of schade kan zorgen

18%

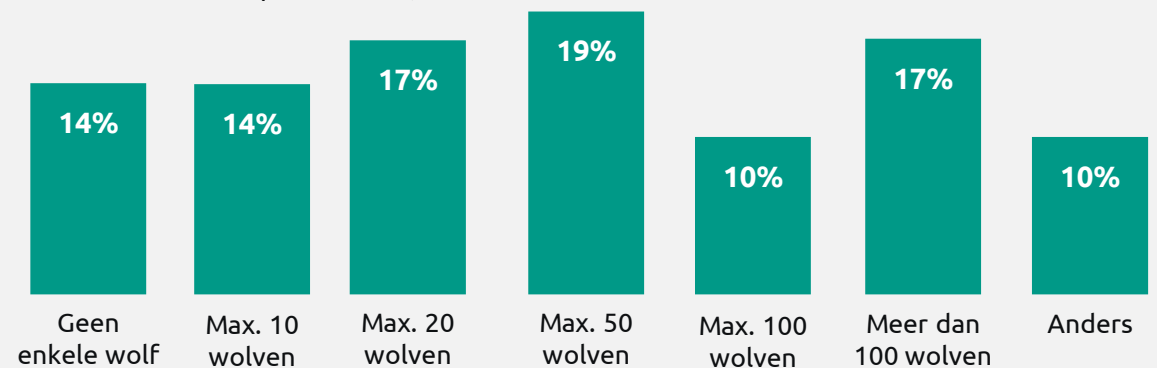

Ik denk dat enkele roedels wolven (rond de 50 wolven) voor veel overlast en/of schade kunnen zorgen

48%

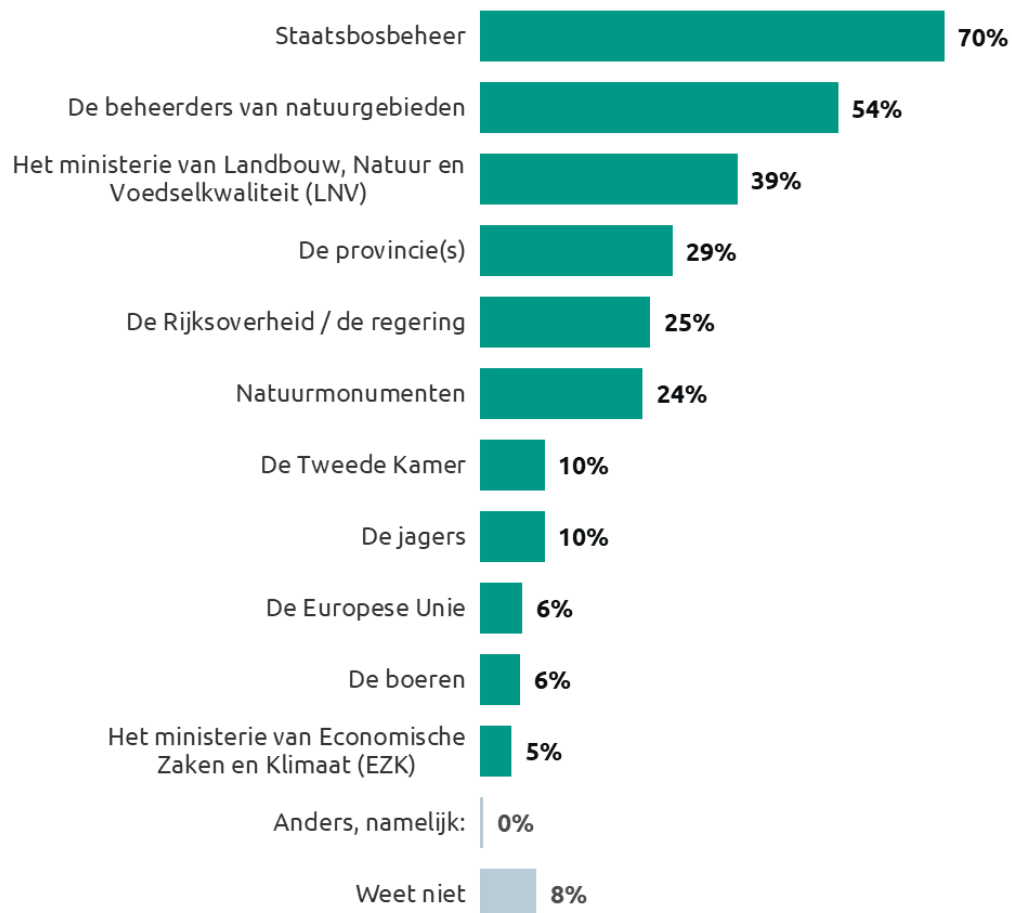
Hoeveel wolven zouden wat jou betreft mogen voorkomen in Nederland?

Basis: Nederland representatief, n=2.060

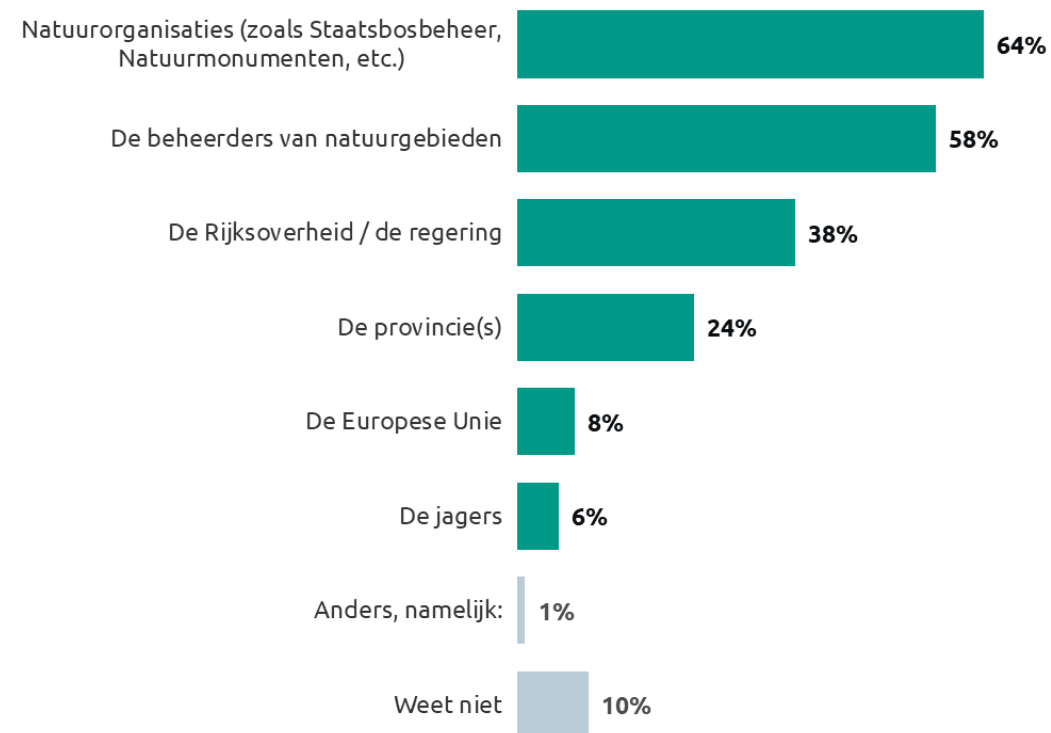

Natuurorganisaties en beheerders van natuurgebieden wordt een leidende rol toebedeeld in wolvenbeleid; de overheid een ondersteunende rol (1/2)

Wie gaat er volgens jou over het beheer van de dieren in de vrije natuur in Nederland, wie bepaalt wat er gebeurt? Basis: Nederland representatief, n=2.060

Welke organisatie(s) moet(en) volgens jou de leidende rol nemen om te bepalen wat we doen met wolven in Nederland? Basis: Nederland representatief, n=2.060

Nederlanders denken vaker dat Staatsbosbeheer en beheerders van natuurgebieden bepalen wat er gebeurt in de Nederlandse natuur. Zij vinden ook vaker dat deze organisaties het voortouw moeten nemen in het wolvenbeleid.

Natuurorganisaties en beheerders van natuurgebieden wordt een leidende rol toebedeeld in wolvenbeleid; de overheid een ondersteunende rol (2/2)

- Een ruime meerderheid heeft vertrouwen in de overheid dat zij voldoende oog heeft voor de veiligheid van mensen als het gaat om de aanwezigheid van de wolf (63%). De helft vindt voorlichting belangrijk (50%) en 43% accepteert de kosten door de aanwezigheid van de wolf. Nederlanders zijn meer verdeeld over of de overheid tijd en geld moet steken in het onderwerp wolf: 22% vindt van wel en 34% vindt van niet.
- **Houding:** voorstanders hebben een hogere mate van vertrouwen in de overheid (72% vs. 42%), accepteren de kosten (63% vs. 22%) en vinden dat de overheid wél tijd en geld moet investeren* (42% vs. 30%). Tegenstanders hebben vaker *geen* vertrouwen in de overheid (20% vs. 6%), accepteren de bijkomende kosten niet (47% vs. 7%) en willen dat de overheid geen tijd en geld investeert (30% vs. 21%).
- **Woongebied:** inwoners van wolvengebieden geven iets vaker aan *geen* vertrouwen te hebben dat de overheid hun belangen in het vizier heeft (12% vs. 8%) en accepteren minder vaak de kosten door de wolf (19% vs. 15%).
- **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie vinden het belangrijker om voorlichting te krijgen (55% vs. 47%), accepteren vaker bijkomende kosten (55% vs. 29%) en vinden dat de overheid wél tijd en geld moet investeren* (41% vs. 27%). Nederlanders met een dominantie-oriëntatie geven iets vaker aan *geen* vertrouwen te hebben (12% vs. 8%), vinden voorlichting minder belangrijk te krijgen (19% vs. 12%), accepteert minder vaak de kosten (28% vs. 10%) en vinden vaker dat de overheid geen tijd en geld moet investeren (27% vs. 16%).

*Let op: deze stelling is andersom gesteld, namelijk de mate waarin men *niet* geïnteresseerd is in wolven.

In hoeverre ben je het eens of oneens met de onderstaande stellingen: Basis: Nederland representatief, n=2.060

Ik vertrouw er op dat de Nederlandse overheid voldoende oog heeft voor de veiligheid van mensen als het gaat om de aanwezigheid van de wolf in Nederland

Ik vind het belangrijk dat ik goed word voorgelicht nu de wolf zich in Nederland heeft gevestigd

Dat de aanwezigheid van wolven in Nederland geld kost, vind ik niet erg

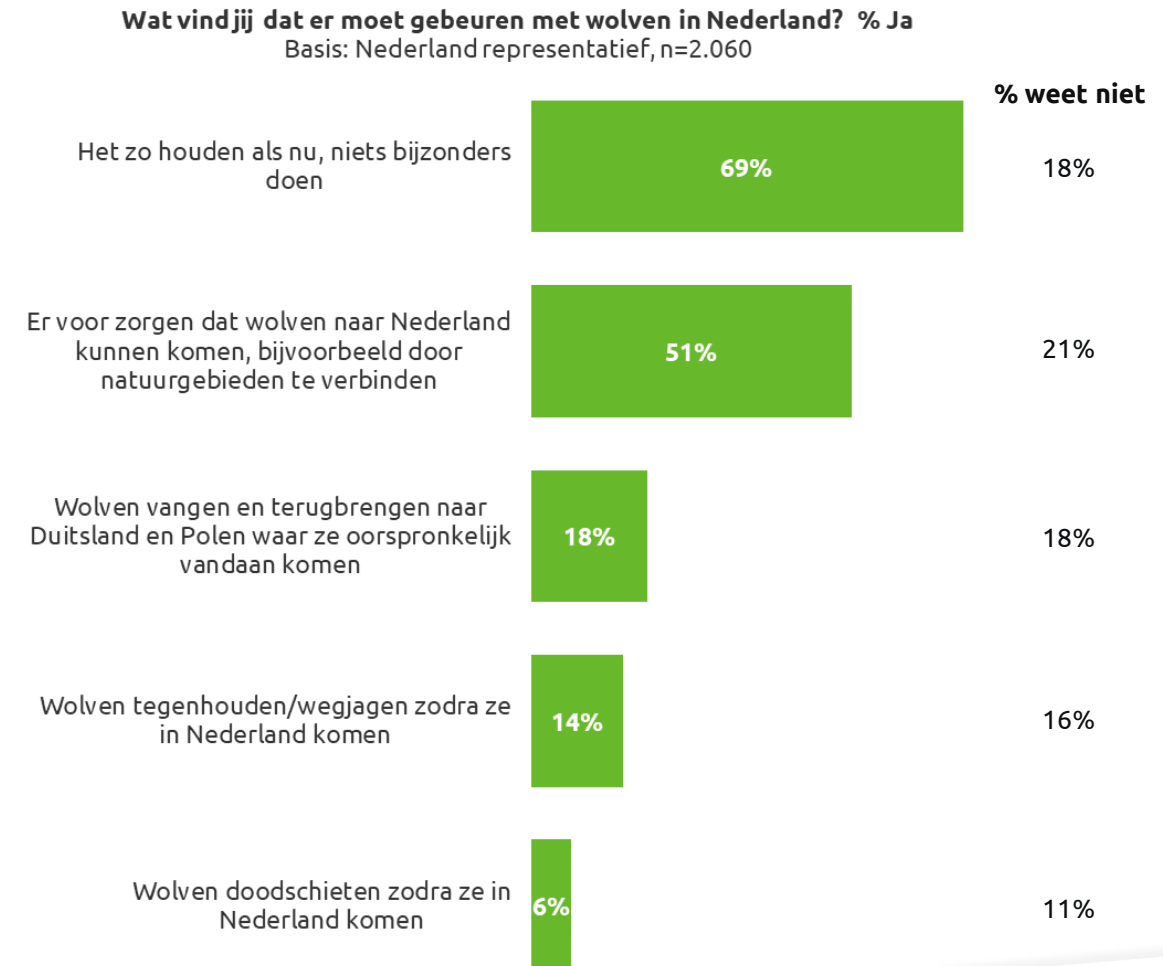
De overheid moet in het onderwerp wolf zo min mogelijk tijd en geld steken

■ Zeer oneens
 ■ Oneens
 ■ Niet eens, niet oneens
■ Eens
 ■ Zeer eens
 ■ Weet niet / geen mening

Meeste steun voor het laten zoals het nu is of natuurgebieden verbinden

- Zeven op de tien Nederlanders (69%) zijn van mening dat er niets hoeft te veranderen omtrent de omgang met wolven in Nederland. De helft (51%) wil dat er actief voor gezorgd wordt dat er wolven naar Nederland kunnen komen, bijvoorbeeld door natuurgebieden te verbinden.
 - **Houding:** voorstanders vinden vaker dat er niets hoeft te gebeuren (80% vs. 40%) en dat gebieden verbonden moeten worden (71% vs. 15%).
 - **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie vinden vaker dat er voor gezorgd moet worden dat wolven naar Nederland kunnen komen (63% vs. 35%).
- Er is weinig steun voor het vangen en terugbrengen (18%), het tegenhouden/wegjagen (14%) of doodschieten van wolven (6%).
 - **Houding:** tegenstanders vinden vaker dat de volgende middelen ingezet mogen worden: vangen (61% vs. 4%), tegengehouden (57% vs. 3%) of doodschieten (27% vs. 1%).
 - **Woongebied:** inwoners van wolvengebieden zijn iets vaker voor het tegenhouden van wolven (17% vs. 14%) en het doodschieten (9% vs. 5%).
 - **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een dominantie-oriëntatie zijn vaker voor het vangen van wolven (24% vs. 13%), het tegenhouden (21% vs. 8%) en het doodschieten van wolven (13% vs. 2%).

Meeste steun voor vergoeden van schade door de wolf en preventiemaatregelen aan boeren

- De meeste Nederlanders vinden dat boeren (deels) vergoed moeten worden voor geleden schade door de wolf (73%). Hierbij vinden de meeste Nederlanders dat er geen onderscheid gemaakt mag worden tussen boeren (46%). Vier op de tien Nederlanders (38%) vinden juist dat alleen gecompenseerd mag worden als de boer zelf actie heeft ondernomen om zijn vee te beschermen tegen wolven. Ook vinden Nederlanders dat de overheid boeren (deels) tegemoet moet komen in vorm van het betalen van preventiemaatregelen (68%).
 - **Houding:** houding verklaart voor een groot deel voorkeur voor compensatie bij schade en preventiemaatregelen: voorstanders vinden vaker dat de overheid deels of niet moet compenseren bij schade (77% vs. 51% onder tegenstanders), en alleen aan boeren die preventiemaatregelen hebben genomen (46% vs. 27%). Zij vinden ook vaker dat de overheid deze preventiemaatregelen deels of helemaal niet hoeft te betalen aan de boeren (85% vs. 66%).
 - **Woongebied:** inwoners van wolvengebieden, die waarschijnlijk vaker schade zullen ondervinden van de wolf, zijn vaker voor volledige compensatie van schade (34% vs. 25% onder inwoners buiten wolvengebieden) en preventiemaatregelen (22% vs. 17%), voor alle boeren (53% vs. 44%).
 - **Waardenoriëntatie:** Nederlanders met een dominantie-oriëntatie vinden vaker dat de overheid schade (39% vs. 24% onder Nederlanders met een mutualisme-oriëntatie) en preventiemaatregelen (21% vs. 16%) volledig moet vergoeden aan boeren, voor alle boeren (41% vs. 33%).

Stel dat boeren schade hebben door een wolf, wat zou er dan volgens jou moeten gebeuren?

28%	Dan moet de overheid de schade vergoeden, hoe klein of hoe groot deze schade ook is
46%	De overheid moet alleen compenseren als er sprake is van grote schade, en niet bij een enkel dier dat een keer is gegrepen door een wolf
27%	Niets, dit hoort bij het bedrijfsrisico van de boer of de schapenhouder

Welke uitspraak past het beste bij jouw mening wat betreft het compenseren van schade door een wolf:

38%	Alleen boeren die preventiemaatregelen hebben genomen tegen de wolf, hebben recht op vergoeding voor geleden schade door de wolf
46%	Er mag geen onderscheid gemaakt worden tussen boeren. Voor alle boeren moet hetzelfde beleid zijn
16%	Weet niet

Vind je dat de overheid boeren moet betalen om schade te voorkomen, zoals het plaatsen van hekken en dergelijke?

18%	Ja, volledig
50%	Ja, deels
32%	Nee

Bijlagen

Bijlage: mate dat dieren in Nederland thuishoren

Horen de volgende dieren volgens jou thuis in Nederland?	
Das	n = 2060
Zeker niet	1%
Waarschijnlijk niet	4%
Misschien wel, misschien niet	13%
Waarschijnlijk wel	34%
Zeker wel	43%
Weet niet / geen mening	5%
Otter	
Zeker niet	1%
Waarschijnlijk niet	3%
Misschien wel, misschien niet	11%
Waarschijnlijk wel	33%
Zeker wel	49%
Weet niet / geen mening	4%
Vos	
Zeker niet	2%
Waarschijnlijk niet	4%
Misschien wel, misschien niet	13%
Waarschijnlijk wel	31%
Zeker wel	48%
Weet niet / geen mening	3%

Horen de volgende dieren volgens jou thuis in Nederland?	
Wolf	n = 2060
Zeker niet	8%
Waarschijnlijk niet	12%
Misschien wel, misschien niet	23%
Waarschijnlijk wel	32%
Zeker wel	21%
Weet niet / geen mening	4%
Halsbandparkiet	
Zeker niet	12%
Waarschijnlijk niet	18%
Misschien wel, misschien niet	18%
Waarschijnlijk wel	19%
Zeker wel	17%
Weet niet / geen mening	16%
Lynx	
Zeker niet	25%
Waarschijnlijk niet	29%
Misschien wel, misschien niet	19%
Waarschijnlijk wel	10%
Zeker wel	8%
Weet niet / geen mening	8%

Horen de volgende dieren volgens jou thuis in Nederland?	
Wild zwijn	n = 2060
Zeker niet	2%
Waarschijnlijk niet	3%
Misschien wel, misschien niet	12%
Waarschijnlijk wel	33%
Zeker wel	47%
Weet niet / geen mening	3%
Gans	
Zeker niet	1%
Waarschijnlijk niet	1%
Misschien wel, misschien niet	9%
Waarschijnlijk wel	27%
Zeker wel	60%
Weet niet / geen mening	3%
Goudjakhals	
Zeker niet	14%
Waarschijnlijk niet	21%
Misschien wel, misschien niet	23%
Waarschijnlijk wel	13%
Zeker wel	9%
Weet niet / geen mening	20%

Bijlage: redenen voor en tegen de terugkeer van de wolf in Nederland

Basis - De wolf is welkom Waarom vind je dat de wolf welkom is in Nederland?

	2020 (n = 1.197)	2012 (n = 266)
De natuur bepaalt zelf of de wolf hier past	71%	76%
Het is een verrijking voor de Nederlandse natuur	53%	48%
Wolven zorgen voor een natuurlijk evenwicht in de natuur	53%	48%
Omdat de wolf vroeger ook in Nederland voorkwam	52%	41%
Wolven jagen op zwakkere dieren . Hierdoor houden ze de wildstand gezond en in balans*	47%	
Het is een mooi dier	40%	26%
Het is spannend	5%	11%
Wolven zijn goed voor het toerisme in Nederland, het trekt mensen aan	3%	4%
Anders, namelijk:	1%	1%

*Nieuwe antwoordoptie in 2020

Basis - De wolf is niet welkom Waarom vind je dat de wolf niet welkom is in Nederland?

	2020 (n = 378)	2012 (n = 205)
Er is in Nederland te weinig ruimte voor wolven	46%	51%
Wolven eten schapen, geiten en kippen	42%	55%
Wolven hebben geen natuurlijke vijand in Nederland, daardoor kunnen er te veel wolven komen	41%	46%
Wolven beperken zich niet tot natuurgebieden en komen ook naar de bewoonde wereld, wat voor overlast en gevaarlijke situaties	40%	25%
Mensen zijn bang voor wolven	37%	37%
Wolven kunnen voor overlast zorgen in de leefomgeving, bijvoorbeeld huisdieren aanvallen of vuilniszakken kapot maken	36%	47%
Wolven kosten geld doordat ze schade veroorzaken	28%	26%
Wolven zijn gevaarlijk voor mensen	19%	45%
Het is niet voor niets dat de wolven ooit zijn verdwenen uit Nederland	17%	21%
Wolven horen in door hekken afgeschermd natuurgebieden, die hebben wij niet in Nederland*	15%	
Wolven eten andere wilde dieren en daardoor komen er minder van die andere wilde dieren	10%	17%
Wolven zijn slecht voor het toerisme in Nederland, het schrikt mensen af	9%	16%
Anders, namelijk:	3%	1%

*Nieuwe antwoordoptie in 2020

Bijlage: beeld wolven

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen:	
Ik denk dat wolven voorspelbaar gedrag vertonen	n = 2060
Zeer oneens	3%
Oneens	15%
Niet eens, niet oneens	30%
Eens	28%
Zeer eens	4%
Weet niet / geen mening	20%
Gemiddeldetoets	3.2
Ik denk dat wolven vieze dieren zijn	
Zeer oneens	24%
Oneens	45%
Niet eens, niet oneens	16%
Eens	4%
Zeer eens	2%
Weet niet / geen mening	9%
Gemiddeldetoets	2.1
Ik denk dat de meeste wolven ongevaarlijk voor mij zijn	
Zeer oneens	3%
Oneens	8%
Niet eens, niet oneens	18%
Eens	44%
Zeer eens	16%
Weet niet / geen mening	12%
Gemiddeldetoets	3.7

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen:	
Ik denk dat wolven slimme dieren zijn	n = 2060
Zeer oneens	0%
Oneens	1%
Niet eens, niet oneens	10%
Eens	58%
Zeer eens	24%
Weet niet / geen mening	7%
Gemiddeldetoets	4.1
Ik vind wolven noble dieren	
Zeer oneens	2%
Oneens	8%
Niet eens, niet oneens	33%
Eens	33%
Zeer eens	10%
Weet niet / geen mening	14%
Gemiddeldetoets	3.5
Ik denk dat ik aangevallen zou worden door een wolf als ik te dicht bij de wolf in de buurt kom	
Zeer oneens	6%
Oneens	21%
Niet eens, niet oneens	26%
Eens	27%
Zeer eens	6%
Weet niet / geen mening	14%
Gemiddeldetoets	3.1

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen:	
Ik zou niet weten wat ik moet doen als ik een wolf in het wild tegenkom	n = 2060
Zeer oneens	4%
Oneens	18%
Niet eens, niet oneens	27%
Eens	34%
Zeer eens	10%
Weet niet / geen mening	6%
Gemiddeldetoets	3.3

Bijlage: verantwoordelijken voor natuurbeleid en wolvenbeleid

Wie gaat er volgens jou over het beheer van de dieren in de vrije natuur in Nederland, wie bepaalt wat er gebeurt?		
	2020 (n = 2.060)	2012 (n = 601)
Staatsbosbeheer	70%	72%
De beheerders van natuurgebieden	54%	62%
Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (ministerie van LNV)*	39%	41%*
De provincie(s)	29%	33%
De Rijksoverheid / de regering	25%	35%
Natuurmonumenten	24%	32%
De Tweede Kamer	10%	17%
De jagers	10%	26%
De Europese Unie	6%	-
De boeren	6%	13%
Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)*	5%	*
Anders, namelijk	0%	0%
Weet niet	8%	6%

*In 2012 betrof het hier het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie. Inmiddels is dit ministerie gesplitst in het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Nieuw in 2020 is de antwoordoptie 'Europese Unie'.

Welke organisatie(s) moet(en) volgens jou de leidende rol nemen om te bepalen wat we doen met wolven in Nederland?	
	2020 (n = 2.060)
Natuurorganisaties (zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, etc.)	64%
De beheerders van natuurgebieden	58%
De Rijksoverheid / de regering	38%
De provincie(s)	24%
De Europese Unie	8%
De jagers	6%
Anders, namelijk	1%
Weet niet	10%

Deze vraag is nieuw in 2020.

Bijlage: beeld wolven

In hoeverre is men het geheel/enigszins eens met de volgende stellingen:		
	2020 (n = 2.060)	2012 (n = 601)
Ik zou graag meer willen weten over in welke gebieden in Nederland de wolf voorkomt of mogelijk kan gaan voorkomen	51%	69%
Ik vind het belangrijk dat ik goed word voorgelicht nu de wolf zich in Nederland heeft gevestigd	51%	73%
Ik zou graag meer willen weten welke gevolgen er kunnen zijn door de komst van wolven in Nederland	48%	64%
Ik zou graag meer willen weten over het gedrag van wolven	47%	55%
Dat de aanwezigheid van wolven in Nederland geld kost, vind ik niet erg	45%	36%
De overheid moet in het onderwerp wolf zo min mogelijk tijd en geld steken	22%	35%
Het onderwerp wolven in Nederland interesseert mij niet	15%	17%

Minder Nederlanders geven aan dat zij meer willen weten over waar de wolf voor komt of gaat komen dan in 2012. Mogelijk is dat omdat in 2012 er sprake was van een mogelijke komst, en men tegenwoordig wel weet waar de wolf voorkomt. De interesse is dus deels verzadigd. Ook de interesse in voorlichting is afgenomen en de interesse in de gevolgen. Dit zou ook verklaard kunnen worden, doordat Nederlanders als worden voorzien in deze behoeften.

Meer Nederlanders geven aan dat ze het niet erg vinden dat de aanwezigheid van wolven in Nederland geld kost dan in 2012. Ook de steun voor het inzetten van middelen als tijd en geld door de overheid voor de wolf groeit onder Nederlanders.

Bijlage: wanneer vergoeden van schade

Stel dat boeren schade hebben door een wolf, wat zou er dan volgens jou moeten gebeuren?		
	2020 (n = 2.060)	2012 (n = 601)
Dan moet de overheid de schade vergoeden, hoe klein of hoe groot deze schade ook is	28%	19%
De overheid moet alleen compenseren als er sprake is van grote schade, en niet bij een enkel dier dat een keer is gegrepen	46%	46%
Niets, dit hoort bij het bedrijfsrisico van de boer of de schapenhouder	27%	35%

Stel dat boeren schade hebben door een wolf, wat zou er dan volgens jou moeten gebeuren?						
Welke uitspraak past het beste bij jouw mening wat betreft het compenseren van schade door een wolf:		Dan moet de overheid de schade vergoeden, hoe klein of hoe groot deze schade ook is	De overheid moet alleen compenseren als er sprake is van grote schade, en niet bij een enkel dier dat een keer is gegrepen door een wolf	Niets, dit hoort bij het bedrijfsrisico van de boer of de schapenhouder	Totaal	
	Alleen boeren die preventiemaatregelen hebben genomen tegen de wolf, hebben recht op vergoeding voor geleden schade door de wolf		9%	19%	10%	38%
	Er mag geen onderscheid gemaakt worden tussen boeren. Voor alle boeren moet hetzelfde beleid zijn.		16%	20%	10%	46%
	Weet ik niet		3%	6%	7%	16%
	Totaal		28%	46%	27%	100%

Bijlage: vergoeden schade naar uitsplitsingen

Stel dat boeren schade hebben door een wolf, wat zou er dan volgens jou moeten gebeuren?							
	Houding tegenover terugkeer wolf			Woongebied		Waardenoriëntatie	
	Voorstanders	Neutraal	Tegenstanders	Inwoners buiten wolvengebied	Inwoners binnen wolvengebied	Mutualisme	Dominantie
Dan moet de overheid de schade vergoeden, hoe klein of hoe groot deze schade ook is	23%	23%	49%	25%	34%	24%	39%
De overheid moet alleen compenseren als er sprake is van grote schade, en niet bij een enkel dier dat een keer is gegrepen	49%	46%	36%	45%	47%	47%	41%
Niets, dit hoort bij het bedrijfsrisico van de boer of de schapenhouder	29%	31%	15%	29%	19%	29%	20%
Totaal Ondervraagden	n = 1197	n = 485	n = 378	n = 1558	n = 502	n = 433	n = 998
Welke uitspraak past het beste bij jouw mening wat betreft het compenseren van schade door een wolf:							
	Houding tegenover terugkeer wolf			Woongebied		Waardenoriëntatie	
	Voorstanders	Neutraal	Tegenstanders	Inwoners buiten wolvengebied	Inwoners binnen wolvengebied	Mutualisme	Dominantie
Alleen boeren die preventiemaatregelen hebben genomen tegen de wolf hebben recht op vergoeding door geleden schade door de wolf	46%	27%	27%	39%	37%	41%	33%
Er mag geen onderscheid gemaakt worden tussen boeren. Voor alle boeren moet hetzelfde beleid zijn.	43%	43%	60%	44%	53%	47%	53%
Weet ik niet	11%	30%	13%	17%	10%	13%	14%
Totaal Ondervraagden	n = 1197	n = 485	n = 378	n = 1558	n = 502	n = 433	n = 998

Bijlage: vergoeden preventiemaatregelen naar uitsplitsingen

Vind je dat de overheid boeren moet betalen om schade te voorkomen, zoals het plaatsen van hekken en dergelijken?							
	Houding tegenover terugkeer wolf			Woongebied		Waardenoriëntatie	
	Voorstanders	Neutraal	Tegenstanders	Inwoners buiten wolvegebied	Inwoners binnen wolvegebied	Mutualisme	Dominantie
Ja volledig	15%	14%	34%	17%	22%	41%	33%
Ja deels	52%	51%	41%	48%	55%	47%	53%
Nee	33%	36%	25%	35%	23%	13%	14%
Totaal Ondervraagden	n = 1197	n = 485	n = 378	n = 1558	n = 502	n = 433	n = 998

Bijlage

Onderzoekstechnische informatie - kwantitatief

Veldwerkperiode

Het veldwerk is uitgevoerd in de periode 23 januari 2020 t/m 31 januari 2020

Methode respondentenselectie & steekproef

- Uit het StemPunt-panel van Motivaction
- Representativiteit voor de kenmerken geslacht, leeftijd, opleiding, regio en Mentality is verkregen door vooraf bij steekproeftrekking rekening te houden met de verdeling van de Nederlandse bevolking op deze kenmerken en door achteraf de resultaten te wegen.

Incentives

De respondenten hebben als dank voor deelname aan het onderzoek punten voor het StemPunt spaarprogramma ontvangen

Weging

- De onderzoeksdata zijn gewogen (zie ook bijlage gewogen en ongewogen data), daarbij fungeerde het Mentality-ijkbestand als herwegingskader. Dit ijkbestand is wat betreft sociodemografische gegevens gewogen naar de Gouden Standaard van het CBS.

Bewaartermijn primaire onderzoeksbestanden

Digitaal beschikbare primaire onderzoeksbestanden worden tenminste 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard. Beeld- en geluidsopnames op cd en niet digitaal beschikbare schriftelijke primaire bestanden zoals ingevulde vragenlijsten, worden tot 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard.

Overige onderzoekstechnische informatie

Overige onderzoekstechnische informatie en een exemplaar van de bij dit onderzoek gehanteerde vragenlijst is op aanvraag beschikbaar voor de opdrachtgever.

Bijlage | Ongewogen en gewogen data

Kenmerken	Ongewogen		Gewogen	
	n	%	n	%
Leeftijd				
18 t/m 24 jaar	123	6,0	226	11,0
25 t/m 34 jaar	168	8,2	324	15,7
35 t/m 44 jaar	260	12,6	350	17,0
45 t/m 54 jaar	413	20,0	411	20,0
55 t/m 64 jaar	461	22,4	333	16,1
65 t/m 80 jaar	635	30,8	415	20,2
Opleidingsniveau				
Hoog (wo/hbo)	608	29,5	552	26,8
Middel (havo/vwo/mbo/mavo)	1.002	48,6	1.057	51,3
Laag (ibo/basisschool/geen opleiding)	450	21,8	451	21,9
Geslacht				
Mannen	1.034	50,2	1.006	48,8
Vrouwen	1.026	49,8	1.054	51,2

Kenmerken	Ongewogen		Gewogen	
	n	%	n	%
Regio				
3 grote gemeenten	210	10,2	238	11,6
West	594	28,8	619	30,0
Noord	230	11,2	208	10,1
Oost	422	20,5	413	20,0
Zuid	519	25,2	501	24,3
Randgemeenten	85	4,1	82	4,0
Mentality				
Moderne burgerij	487	23,6	451	21,9
Opwaarts mobilen	252	12,2	326	15,8
Postmaterialisten	247	12,0	206	10,0
Nieuwe conservatieven	214	10,4	172	8,3
Traditionele burgerij	292	14,2	257	12,5
Kosmopolieten	243	11,8	280	13,6
Postmoderne hedonisten	181	8,8	194	9,4
Gemaksgeoriënteerden	144	7,0	175	8,5

Wij verminderen onze footprint

Motivaction
is ISO 14001-
gecertificeerd

Motivaction
gebruikt
energiezuinige
auto's

Motivaction
gebruikt groene
stroom

Motivaction
gebruikt uitsluitend
papier met een FSC-
label

Auteursrecht

Het auteursrecht op dit rapport ligt bij de opdrachtgever. Voor het vermelden van de naam Motivaction in publicaties op basis van deze rapportage - anders dan integrale publicatie - is echter schriftelijke toestemming vereist van Motivaction International B.V.

Beeldmateriaal

Motivaction heeft datgene gedaan wat redelijkerwijs van ons verwacht kan worden om de rechthebbenden op beeldmateriaal te achterhalen. Mocht u desondanks menen recht te kunnen doen gelden op gebruikt beeldmateriaal, neem dan contact op met Motivaction.

Pers- en publicatiebeleid

Het vermelden van de naam van Motivaction in persberichten en/of andere publicaties over door Motivaction uitgevoerd onderzoek is gebonden aan een aantal voorwaarden, zoals vastgelegd in ons [Pers- en publicatiebeleid](#).

Motivaction International B.V.

Marnixkade 109F
1015ZL Amsterdam

Postbus 15262
1001MG Amsterdam

020 589 83 83

info@motivaction.nl

www.motivaction.nl

Weet wat mensen drijft.

motivaction
insights and strategy